

Bakalářský studijní program: **Ekonomika a management**

Studijní obor: **Ekonomika veřejné správy a sociálních služeb**

Rozpad Československa a vznik samostatné České republiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: **Martin NOVÁK**

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan HODAČ

Znojmo, 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Brně dne 15. 4. 2012

.....
Martin NOVÁK

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucímu bakalářské práce Mgr. Janu Hodačovi za odborné vedení, za pomoc a za cenné rady při zpracování této práce.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor	Martin NOVÁK
Bakalářský studijní program	Ekonomika a management
Obor	Ekonomika veřejné správy a sociálních služeb
Název	Rozpad Československa a vznik samostatné České republiky
Název (v angličtině)	Czechoslovakia break-up and establishing an independent Czech Republic

Zásady pro vypracování:

Cíl práce: Popis a zhodnocení procesu rozpadu Československa a vzniku dvou samostatných zemí. Výzkum názorů veřejnosti z obou zemí na rozpad Československa.

Postup práce:

1. Sametová revoluce, rozdílné výchozí předpoklady obou federálních zemí
2. Ekonomické reformy ČSFR a nezaměstnanost, ekonomická situace v obou federálních zemích
3. Zhodnocení rolí premiérů Mečiara a Klause v procesu rozdělení ČSFR
4. Rozchod federálních zemí
5. Výzkum názorů veřejnosti na rozdělení obou federálních zemí

Metody: Kritická analýza
Komparativní případová studie
Kvantitativní výzkum

Rozsah práce: 40 - 55

Seznam odborné literatury:

1. CABADA, Ladislav; VODIČKA, Karel. *Politický systém České republiky*. 2. rozšířené vydání. Praha : Portál, 2003. 374 s. ISBN 978-80-7367-337-6.
2. FORET, Miroslav. *Marketingový výzkum*. 1. vydání. Brno : Cpress, 2009. 122 s. ISBN 987-80-251-2183-2.
3. KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti*. 1. vydání. Brno : Barrister & Principal, 2010. 380 s. ISBN 978-80-87029-98-5.
4. PICK, Miloš. *Stát blahobytu, nebo kapitalismus?*. 1. vydání. Všeň : Grimmus, 2009. 192 s. ISBN 978-80-902831-4-5.
5. STEIN, Eric. *Česko - Slovensko*. 1. vydání. Praha : Academia, 1999. 372 s. ISBN 80-200-0752-0.

Datum zadání bakalářské práce: duben 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2012

Martin NOVÁK
autor

Mgr. Jan HODAČ
vedoucí bakalářské práce

Prof. PhDr. Kamil FUCHS, CSc.
rektor SVŠE Znojmo

Abstrakt

Bakalářské práce „Rozpad Československa a vznik samostatné České republiky“ se zabývá zachycením příčin rozpadu České a Slovenské federativní republiky a popisuje události vedoucí k rozpadu federace od pádu komunismu v listopadu 1989 po rok 1993. V práci je dále zachycen pohled obyvatel České republiky a Slovenské republiky na rozpad federace s odstupem téměř dvaceti let.

Klíčová slova

ekonomická reforma, federace, Havel, Klaus, listopad 1989, Mečiar, rozpad ČSFR, volby 1990, volby 1992

Abstract

The bachelor thesis „Czechoslovakia break-up and establishing an independent Czech Republic“ deals with capturing causations of break-up Czech and Slovak Federal Republic and describes events leading to break-up from November 1989 to year 1993. It describes attitudes of Czech and Slovak nationals to federation break-up after almost twenty years.

Key words

economic reform, federation, Havel, Klaus, November 1989, Mečiar, break-up Czech and Slovak Federal Republic, elections 1990, elections 1992

OBSAH:

1	ÚVOD	9
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	10
3	TEORETICKÁ ČÁST	11
3.1	Vývoj do roku 1990	11
3.1.1	Společná historie do listopadu 1989	11
3.1.2	Listopad 1989 a následný vývoj	12
3.1.3	Volba prezidenta.....	14
3.1.4	Pomlčková válka	15
3.1.5	Výchozí hospodářská situace obou zemí	17
3.2	Ekonomická reforma	18
3.2.1	Centrálně plánované hospodářství do roku 1989.....	18
3.2.2	Scénář ekonomické reformy.....	18
3.2.2.1	Restituce	19
3.2.2.2	Malá privatizace	20
3.2.2.3	Velká privatizace.....	20
3.2.3	Průběh ekonomické reformy a její důsledky	21
3.2.3.1	Vznik nezaměstnanosti	22
3.2.3.2	HDP českých zemí a Slovenska 1991-1993	23
3.3	Volby 1990	24
3.4	Mezi volbami	25
3.4.1	Rozpad OF a VPN	25
3.4.2	Kompetenční zákon	26
3.4.3	Napadení prezidenta	28
3.4.4	Smlouva a referendum	28
3.5	Volby 1992	29
3.6	Vyjednávání ODS a HZDS	30
3.6.1	1. – 4. jednání ODS a HZDS	31
3.6.2	Mezidobí	33
3.6.3	5. – 6. jednání ODS a HZDS.....	34

3.7	Vývoj do konce roku 1992.....	34
3.8	Rozpad federace	36
4	PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
4.1	Sociologický průzkum.....	38
4.1.1	Dotazník.....	38
4.1.2	Sběr dat	39
4.1.3	Porovnání číselných hodnot kontrolních znaků.....	40
4.2	Prezentace výsledků sociologického průzkumu	41
4.2.1	Komparace odpovědí respondentů z ČR a respondentů ze SR.....	42
4.2.2	Prezentace odpovědi respondentů na základě jejich věku.....	45
4.2.3	Prezentace odpovědi respondentů na základě jejich vzdělání	50
4.3	Zhodnocení výsledků sociologického průzkumu	54
5	ZÁVĚR.....	55
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
7	SEZNAM TABULEK	61
8	SEZNAM GRAFŮ	62
9	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	63
10	SEZNAM PŘÍLOH.....	64

1 Úvod

1. ledna 2013 budeme slavit výročí dvaceti let existence samostatné České republiky. Bude tomu dvacet let od okamžiku, kdy došlo k rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky.

Tato bakalářská práce v první části shrnuje události, které předcházely rozpadu společného státu Čechů a Slováků. Zaměřuje se na zachycení rozdílností ve vnímání společného státu českou i slovenskou stranou. Zaznamenává politické nálady tehdejší doby i rozdílné pohledy politických zástupců obou zemí na další společnou budoucnost. Chronologicky popisuje zásadní události od pádu komunistického režimu v Československu v listopadu 1989 až po rozpad federace na počátku roku 1993.

První kapitola bakalářské práce je zaměřena na shrnutí společné historie Čechů a Slováků do listopadu roku 1989. Dále popisuje události, které následovaly bezprostředně po pádu komunistického režimu: Od vzniku demokratických hnutí OF a VPN, přes volbu prezidenta Československa, spor o název společného státu až po první svobodné volby v červnu roku 1990. Druhá kapitola stručně charakterizuje scénář ekonomické reformy, která měla zajistit přechod z centrálně plánovaného hospodářství k tržní ekonomice. Zachycuje průběh samotné reformy i její důsledky pro obě části federace. Třetí kapitola zaznamenává výsledky červnových voleb roku 1990. Další kapitola pak sleduje následný politický vývoj až do voleb v roce 1992, zánik OF a VPN, vznik nových stran na jejich základech, těžkosti při snaze nechat vzniknout ústavu federace i ústavy republik stejně jako vyjednávání o kompetenčním zákoně. Pátá kapitola je věnována volbám v roce 1992 a jejím výsledkům. Další kapitola popisuje jednání vítězných stran ODS a HZDS o budoucnosti federace, která vedly k jejímu rozpadu. V závěrečných dvou kapitolách je popsán běh událostí do konce roku 1992, tedy do konce existence federace a zhodnocen samotný rozpad.

Obsahem druhé části bakalářské práce je sociologický průzkum. Průzkum odhaluje, jak na rozpad federace pohlíželi občané obou nástupnických republik v době rozdělení federace a jak na rozdělení federace pohlížejí s odstupem téměř dvaceti let. Zároveň respondenti v rámci sociologického průzkumu hodnotí, do jaké míry byl rozpad federace pro jejich zemi ekonomicky příznivý.

2 Cíl práce a metodika

Bakalářská práce má dva hlavní cíle. Prvním cílem je identifikace příčin rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky na začátku roku 1993. K dosažení cíle je nezbytné shrnout historický vývoj obou částí federace. Zejména pak zachytit zásadní události, které se odehrály po pádu komunismu v listopadu 1989 a v prvních letech demokracie. Upozornit na politické a ekonomické odlišnosti obou zemí, které se musely odrazit ve výsledcích demokratických voleb, sledovat jednání ve volbách vítězných politických stran. Tyto události hrály zásadní roli při rozpadu federace.

Druhým cílem je odpověď na otázku, jak je dnes vnímán rozpad společného státu občany České republiky a Slovenské republiky. K naplnění tohoto cíle je nezbytné provedení kvantitativního sociologického průzkumu, který bude proveden v České republice a Slovenské republice. Zpracované výsledky sociologického průzkumu objasní, jaký pohled na rozpad federace mají s odstupem téměř dvaceti let občané obou nástupnických republik.

3 Teoretická část

Tato část práce shrnuje události předcházející rozpadu ČSFR i samotný rozpad. Důraz je kladen na zachycení rozdílů české a slovenské politické kultury, ekonomické situace i rozdílů ve vnímání společného státu představiteli obou republik.

3.1 Vývoj do roku 1990

3.1.1 Společná historie do listopadu 1989

Počátek společné historie Čechů a Slováků lze nalézt v období Velkomoravské říše v 9. století. V době největšího rozmachu za vlády knížete Svatopluka k říši patřily nejen dnešní Čechy, Morava, Slezsko a Slovensko, ale i většina Maďarska, část Německa, Polska, Ukrajiny, Rumunska a Bulharska. Když došlo v roce 906 pod nátlakem Maďarů k rozpadu Velké Moravy, stal se národ slovenský na tisíc let součástí uherského státu. Nutno podotknout, že v něm nikdy nezískal státoprávní statut. České země se vyvíjely jako součást Svaté říše římské národa Německého, po roce 1815 Německého spolku a od roku 1866 byly významnou částí Rakouska-Uherska.

Ke spojení Čechů a Slováků došlo v roce 1918. Vzniklo Československo. Čechy a Slováci sice spojovala jazyková příbuznost a geografická blízkost se společnými hranicemi, ovšem historie obou národů byla odlišná. Podle Příhody [13, s. 31] „do roku 1918 žili Češi a Slováci po celé tisíciletí v odlišném prostředí státoprávním, politickém, kulturním i socioekonomickém. Díky blízkosti češtiny a slovenštiny mezi nimi neexistuje jazyková bariéra. Tato skutečnost zakrývá odlišnosti, které jsou důsledkem nestejného historického vývoje.“ A Vodička [13, s. 206] doplňuje: „Po vzniku Československa se nedalo mluvit o československé společnosti, nýbrž o české společnosti na straně jedné a slovenské společnosti na straně druhé a – v souvislosti s tím – o české a slovenské politické kultuře v československém státě.“

Společná historie v rámci Československa nebyla dlouhá. Trvala od roku 1918 do konce roku 1992 a nebyla vnímána a prožívána oběma národy stejně. Zatímco období První republiky bylo v českých zemích považováno za nejúspěšnější v historii Československa a postava prvního prezidenta Masaryka glorifikována, Slovensko na toto období nahlíželo poněkud odlišně. Slováci při vzniku Československa očekávali autonomii, kterou měla zajišťovat Pittsburská smlouva, nicméně převažující české úřednictvo v rámci První republiky působilo na většinu Slováků tak, že dominantní postavení Maďarů na Slovensku

bylo nahrazeno česky mluvícími obyvateli. Během druhé světové války prožily Čechy, Morava i Slezsko krutost nacismu, zatímco na Slovensku vznikl na nátlak Hitlera Slovenský stát, spojenec nacistického Německa. Když byl v roce 1947 popraven bývalý slovenský prezident Josef Tiso, chápala slovenská strana popravu jako akt české odvety. [13] Volby v roce 1946 skončily v obou zemích zcela rozdílně. Zatímco čeští voliči preferovali strany se socialistickým programem v čele s komunistickou stranou, na Slovensku zvítězila demokratická strana. Příhoda [13, s. 36] soudí, že „od té doby platí na Slovensku přesvědčení, že tam komunismus zavedli Češi.“ 1. 1. 1969 došlo na základě Ústavního zákona č. 143/1968 ze dne 27. 10. 1968 o československé federaci k transformaci unitárního státu na federaci. [29] Vznikly tak v rámci federace Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika s vlastními vládami i ministerstvy, ovšem díky vedoucí úloze KSČ a jejímu prosazování politické centrální moci byly praktické výstupy pro samosprávné ambice zemí vlastně nulové. [32] V době normalizace se vytvořila české a slovenské opoziční hnutí, ta se však nespojila. Tato skutečnost se projevila i v listopadu 1989. „Fakticky vedle sebe proběhly dvě revoluce mající svá centra – jedno v Bratislavě a druhé v Praze.“ [13, s. 269]

3.1.2 Listopad 1989 a následný vývoj

17. listopadu 1989 se konala v Praze původně poklidná demonstrace studentských organizací a Svazu socialistické mládeže oslavujících Mezinárodní den studentstva a připomínajících si 50 let od demonstrací a poprav po smrti studenta Jana Opletala. Demonstrace skončila zásahem Bezpečnosti proti studentům na Národní třídě v Praze. Zásah vyvolal vlnu odporu v celém Československu. Studenti pražských vysokých škol prostřednictvím Ústředního stávkového výboru vyhlásili časově neomezenou stávku. Jejich hlavním požadavkem bylo pečlivé vyšetření zásahu Bezpečnosti ze 17. listopadu a odstoupení osob, které byly za zásah odpovědné. Dalšími požadavky bylo zaručení shromažďovacího práva a propuštění politických vězňů na svobodu. K aktivitě studentů se připojovaly další skupiny včetně pražských herců. 19. listopadu vzniklo v Praze na schůzi představitelů nezávislých iniciativ hnutí Občanské fórum. Ještě téhož dne Občanské fórum formulovalo 4 požadavky na tehdejší komunistickou vládu. Požadovalo odstoupení členů předsednictva ÚV KSČ spojenými s přípravou intervence vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968, odstoupení osob odpovědných za zásah na Národní třídě, ustavení komise za účasti členů Občanského fóra, která události zásahu vyšetří. Čtvrtým požadavkem bylo propuštění politických vězňů včetně zadržovaných 17. listopadu. Pacner [5] upozorňuje, že ve stejný den

se sešli v Bratislavě umělci, spisovatelé a vědci. Domluvili se na vzniku občanského hnutí Veřejnost proti násilí. To fakticky vzniklo následující den. Zatímco zakladateli Občanského fóra byli zejména signatáři Charty 77, Veřejnost proti násilí zakládali především ekologové a umělci. Na celém území České republiky a v Košicích začaly vznikat pobočky OF, na zbytku Slovenska pak pobočky VPN.

„V následujících dnech byla v Praze na Václavském náměstí i na Letné organizována řada manifestací za splnění požadavků Občanského fóra, které převzalo iniciativu. Obdobně tomu bylo i v Bratislavě, i když zdaleka ne v takovém rozsahu jako v Praze.“ [1, s. 181]

21. listopadu došlo k informativní schůzce mezi zástupci OF a předsedou vlády Ladislavem Adamcem. Večer pak proběhla tisková konference Občanského fóra, kde Václav Klaus a Václav Havel vysvětlovali cíle Občanského fóra a výsledky jednání s předsedou vlády. 24. listopadu proběhla již čtvrtá manifestace Občanského fóra v Praze. Na té kromě Václava Havla vystoupil i Alexander Dubček, pro kterého to byl první polistopadový projev v Praze. „Jednání OF a VPN s L. Adamcem dospělo posléze, 28. listopadu k dohodě, že provede rekonstrukci vlády na základě koaličním, předloží zásady programového prohlášení a zajistí tak splnění úkolů: právní předpoklady pro svobodné volby, svobodu shromažďovací a společovací, svobodu projevu a tisku a řadu dalších. Pro sestavení vlády mu zatím ponechali volné ruce. Dali mu však najevo, že v případě nespokojenosti veřejnosti s prohlášením a jeho plněním požádají prezidenta o jeho odvolání a jmenování nového předsedy vlády, navrženého OF a VPN.“ [1, s. 186]

29. listopadu Federální shromáždění zrušilo čtvrtý článek ústavy o vedoucí úloze KSČ. Představitelé hnutí OF a VPN se ve stejný den domluvili na společné spolupráci. „Společným cílem OF a VPN je změna Československa na demokratickou federaci, ve které budou Češi a Slováci spolu s ostatními národnostmi žít ve vzájemném přátelství a porozumění.“ [1, s. 188] Bezodkladným úkolem bylo sestavit českou, slovenskou a federální vládu. Ta slovenská byla jmenována předsednictvem Slovenské národní rady 12. prosince. Byla složena z devíti nestraníků a šesti komunistů. 7. prosince odstoupil z funkce předseda vlády Adamec. Podle Keanea [3] důvodem odstoupení bylo plánování kandidatury na post prezidenta. Prezident Husák na návrh VPN pověřil sestavením vlády komunistu Mariána Čalfu, který se však brzy stal členem VPN. Nová federální vláda byla sestavena ze stran Národní fronty, OF a VPN a Čalfu se stal jejím premiérem. Husák vládu jmenoval 10. prosince a abdikoval.

3.1.3 Volba prezidenta

Diskuze týkající se volby prezidenta odstartoval Zdeněk Jičínský, který 5. prosince připomněl prohlášení koncepční komise OF z 25. listopadu, které obsahovalo návrh kandidatury Alexandera Dubčeka na prezidenta republiky. Pro většinu OF však byl Dubček nepřijatelnou volbou, její užší vedení se už 5. prosince shodlo na kandidatuře Václava Havla. 6. prosince představitelé OF a VPN jednali o volbě kandidáta, kterého budou společně prosazovat. V OF „panovaly určité obavy, že VPN bude prosazovat Dubčeka jako Slováka, avšak nestalo se tak.“ [8, s. 82] Ve skutečnosti byl pro VPN přijatelným kandidátem Václav Havel stejně jako pro OF. Podle Benčíka [1] důvodem tohoto postoje VPN byla skutečnost, že Dubček byl považován za ztělesnění minulosti, zatímco Havel představoval budoucnost. 8. prosince se představitelé OF, VPN, KSČ a ostatních stran Národní fronty shodli, že zatímco OF a VPN budou akceptovat kandidaturu Mariána Čalfy na pozici předsedy vlády, KSČ bude akceptovat kandidaturu nestraníka české národnosti na post prezidenta. Tato dohoda respektovala nepsané pravidlo, podle kterého platilo, že pokud je předsedou vlády Slovák, prezidentem by měl být Čech. Tím se v podstatě uzavřela cesta Alexandera Dubčeka do prezidentské funkce, ačkoliv o ni velmi stál. Vzhledem k tomu, že prezidentem by měl být Čech a nestraník, vhodným kandidátem byl Havel.

V očích české i slovenské veřejnosti však byl hlavním kandidátem Alexander Dubček. Rychlík [8, s. 83] připomíná, že „pro řadu lidí byl Dubček v Československu i v zahraničí symbolem roku 1968, zatímco Havel byl osobnost málo známá. K tomu přistupoval i nacionální motiv. Pro většinu Slováků byl Dubček jednou z největších postav moderních slovenských dějin, symbolem boje nejen za svobodu a demokracii, ale také za rovnoprávné postavení Slovenska v Československu.“ Tuto skutečnost nemohlo VPN ignorovat a tak 9. prosince informovalo OF, že sice bude nadále podporovat Havla, ale pouze v jeho kandidatuře na prezidenta do svobodných voleb, ze kterých by vzešel nový prezident. Sám Havel se chtěl stát prezidentem pouze na jedno období a pak se věnovat práci dramatika. [16] Tak by bylo umožněno Dubčekovi získat prezidentskou funkci v dalších volbách. O den později zástupci OF společně s VPN oznámili veřejnosti kandidaturu Václava Havla. 12. prosince ÚV Národní fronty KSS oznámil kandidaturu Alexandera Dubčeka, za kterou se postavilo i předsednictvo SNR. Ve stejný den zasedalo Federálního shromáždění, poslanci KSČ navrhli volbu funkce prezidenta všelidovým hlasováním, nikoli parlamentem. Návrh neměl patřičné ústavní náležitosti a nebylo nutné se jím zabývat, přesto tento pokus znepokojil OF, které si uvědomilo, že výrazné šance na získání postu prezidenta by

v případě všelidového hlasování měl nejen Dubček, ale i Adamec. [1] Iniciovalo sérii šesti jednání mezi Havlem a Dubčkem. Benčík [1] dále vysvětluje, že podle vzpomínek Miroslava Kusého, který setkání organizoval, během této série jednání oba politici dosáhli dohody: Havel bude na období do svobodných voleb usilovat o prezidentské křeslo, zatímco Dubček o post předsedy Federálního shromáždění. 13. prosince skutečně Dubček potvrdil svoji kandidaturu na předsedu FS a veřejně podpořil Havlovu kandidaturu na prezidenta. Ovšem důkazy o tajné dohodě mezi Havlem a Dubčkem chybí. „Jisté je, že Havel s Dubčkem jednal, a to opakovaně. Jednání nebyla nahrávána ani protokolována, a proto je dnes velmi obtížné zjistit nejen jejich přesný obsah, ale často i datum konání.“ [8, s. 85]

K jednání došlo také mezi Václavem Havlem a Mariánem Čalfou. Po odstoupení prezidenta Husáka z funkce 10. prosince se fakticky většina politické moci v Československu přesunula do rukou právě Mariána Čalfy, předsedy federální vlády. Ten si však byl vědom změn v politickém prostředí a snažil se zajistit si pozici i v nových podmínkách. Schůzka Havla s Čalfou proběhla 15. prosince a byl dohodnut následující plán: Havel bude ochoten přijmout funkci prezidenta, pokud bude při něm stát Dubček ve vysoké funkci. Dubček bude kooptován do Sněmovny národů FS. Čalfa vystoupí v obou sněmovnách FS a navrhne Havla jako jediného prezidentského kandidáta. Tento plán byl splněn. Havel pronesl projev v televizním vystoupení 16. prosince. „Je-li v obecním zájmu, abych přijal prezidentský úřad, přijmu ho, ale se dvěma podmínkami: že bych byl oním prozatímním prezidentem, kterého teď potřebujeme, a že ten, který usedne na dobu pěti let do Masarykova křesla, vzejde až ze svobodně zvoleného Federálního shromáždění. Druhou podmínkou, kterou si kladu je, že po mém boku, ať již v jakékoliv funkci, bude stát Alexander Dubček. Nedopustím, aby se jakýmkoli temným silám podařilo vrazit klín mezi něj a mne, a tím i mezi naše dva národy.“ [3, s. 286-287] 19. prosince vystoupil Čalfa ve FS a navrhl Havla jako jediného kandidáta na prezidenta.

Na schůzi obou sněmoven FS 28. a 29. prosince byl Alexander Dubček zvolen předsedou FS a Václav Havel prezidentem Československa. „Hlavním garantem splnění tohoto plánu byl M. Čalfa. Pojišťoval si tím i svoji vlastní funkci.“ [1, s. 199]

3.1.4 Pomlčková válka

Mohlo by se zdát, že při množství úkolů, které před Federálním shromážděním na začátku roku 1990 stálo, nebude věnováno příliš času, energie či pozornosti formální změně názvu

státu. Opak byl pravdou a „pomlčková válka“ se stala první porevoluční krizí česko-slovenských vztahů.

„Ve svém prvním projevu před Federálním shromážděním, prosloveném 23. ledna 1990, prezident republiky, využívaje svého práva zákonodárné iniciativy, navrhl změnit státní symboly, název armády a název státu (vypustit z názvu Československá socialistická republika slovo socialistická).“ [9, s. 61] Keane [3] doplňuje, že Zdeněk Jičínský, právník zabývající se ústavní problematikou, Havlovi vysvětlil, že u takto speciálních návrhů nelze očekávat rychlé schválení. Navíc podle legislativy nelze provést téměř jistě navrhované změny okamžitě. Havel však tvrdošijně trval na schválení svého požadavku. Následkem tvrdošijného postoje bylo to, že „poslanci jej vynesli v zubech – podle jednoho očitého svědka prý Havel v té chvíli vypadal jako antická socha.“ [3, s. 332] Havel později napsal, že kdyby byli poslanci Federálního shromáždění ochotni jen trochu porušit parlamentní zvyklosti a jeho návrhy akceptovali, nemuselo vůbec k „pomlčkové válce“ dojít. [9]

Protože nedošlo k okamžitému schválení nového názvu federace, stalo se populárním tématem široké veřejnosti i tisku. V nastalém ruchu prezident Havel přišel s novou alternativou „Česko-Slovenská republika“. Skupina poslanců Federálního shromáždění zase navrhla název „Československá federativní republika“. Zatímco česká strana byla proti pomlčce, slovenští poslanci podporovali návrh prezidenta s pomlčkou. Ta pro ně znamenala odmítnutí čechoslovakismu a zviditelnění Slovenska v rámci federace.

Dohadovací výbor Federálního shromáždění přišel se zvláštním kompromisem. Vycházel ze skutečnosti, že pomlčka má jiný význam v českém jazyce (rozdělovník) a jiný ve slovenském jazyce (spojovník). Nový název státu by se tak mohl v českých zemích psát bez pomlčky a na Slovensku pak s pomlčkou. 29. 3. došlo ve Federálním shromáždění ke schválení dvojjazyčného názvu federace. Zatímco česká strana používala název Československá federativní republika, na Slovensku se začal používat název Česko-slovenská federativní republika. Podle Mikloška [13] však nemohl být problém takto zažehnán. Slovinci požadovali pomlčku proto, aby svět vnímal federaci jako spojení dvou národů. Aby svět věděl, že ve federaci nežijí jen Češi, ale i Slovinci. A proto požadovali rozdělení Československa alespoň pomlčkou. Ani tento dvojjazyčný název tak nemohl situaci uklidnit a slovenskou stranu uspokojit. Na Slovensku se začalo okamžitě demonstrovat. Na těchto demonstracích se poprvé ozývají hesla o samostatném Slovensku. V nastalé situaci bylo třeba jednat a tak prezident Havel navrhl nový název, který byl FS 20. 4. schválen. Nový název federace zněl Česká a Slovenská Federativní/Federativná

Republika. Pouze jazykovědci upozorňovali na velice diskutabilní způsob psaní velkých písmen. Státní znak byl rozdělen na čtyři pole, přičemž v první a třetí byl český lev, ve druhém a čtvrtém pak slovenský dvojkříž. Moravská orlice se tak ve znaku neobjevila vůbec. „Pomlčková válka“ byla ukončena.

3.1.5 Výchozí hospodářská situace obou zemí

Zatímco samotný pád komunistického režimu byl v českých zemích přijímán s nadšením, na Slovensku byl přístup poněkud rezervovanější. Podle Příhody [13] Češi chápali uplynulé období jako ztracená desetiletí. Podle Šujana [13, s. 119] „v období před druhou světovou válkou (i krátce po ní) patřilo tehdejší Československo mezi 10 ekonomicky nejvyspělejších zemí světa. Produkce na obyvatele byla tehdy u nás podobná jako v Německu, Rakousku, Francii, Belgii atd. Avšak po více než čtyřiceti letech komunistické totality dosahovala ekonomická úroveň ČSFR (vyjádřená reálnou hodnotou produkce na 1 obyvatele) sotva 50 % úrovně vyspělých zemí.“

Slovensko prošlo v době socialismu industrializací, zlepšením infrastruktury a celkovým zvýšením životní úrovně, na Slovensko proudil finanční kapitál na úkor českých zemí. „Ještě v roce 1937 výkonnost Slovenska měřená vytvořeným národním důchodem na obyvatele byla přibližně poloviční proti Čechám. To není vina společné republiky, ale vina úrovně, s kterou oba partneři vcházeli do svazku.“ [7, s. 35] Podle Pacnera „vlastní spotřeba Slovenska byla v letech 1949-68 o 112 miliard korun vyšší, než sami Slováci vyprodukovali, a v letech 1969-88 dokonce o 296 miliard. Češi tedy dávali nezištně Slovákům čtyři až šest procent plodů své práce. Tento penězovod, jak ho nazval Karel Kříž v Lidových novinách, směřoval do výstavby nových továren, tedy na industrializaci, dále do zemědělství a na vyrovnání sociálních rozdílů.“ [5, s. 601] Měřeno vytvořeným národním důchodem se tak podařilo vytáhnout ekonomickou úroveň Slovenska přes 80 % české úrovně. [7] „Konkurenceschopnost slovenské ekonomiky neodpovídala této kvantitativní úrovni. V produktivitě, ve struktuře, v exportní výkonnosti i v kvalitě. Obě strany byly však nespokojeny. Slovensko bylo nespokojeno, že není na české úrovni, i když se jí hodně přiblížilo, a v Čechách rostla nespokojenost s trvajícím pomocí, jejíž míra byla pravděpodobně nad české možnosti.“ [7, s. 36]

K přeměně Slovenska v industriální oblast ale nedošlo. „Ani silná industrializace Slovensko nepřeměnila – z velké části zůstalo agrární. Proto tam měli méně volných pracovních míst, proto nechodilo tolik Slovenek do zaměstnání, proto měli vyšší porodnost a matky dávaly

přednost rodině před zaměstnáním. Jeden obyvatel Slovenské republiky odváděl v roce 1985 o 14,5 procenta národního důchodu méně než obyvatel České republiky. A pak se nemůžeme divit, že slovenští muži, ženy a děti dostávali v průměru vyšší dávky než obyvatelé českých zemí. Modernizace ekonomiky nedoprovázela modernizace intelektuální.“ [5, s. 601]

3.2 Ekonomická reforma

3.2.1 Centrálně plánované hospodářství do roku 1989

Do roku 1989 byla československá ekonomika založena na centrálním plánování. Model centrálního plánování ekonomiky Československa vycházel z následujícího principu: Vláda zabezpečovala vykonávání rozhodnutí ústředních stranických orgánů prostřednictvím Státní plánovací komise. Tato komise rozpracovala plán pro jednotlivá ministerstva. Ministerstva plán rozdělila pro střední články řízení. Těmi byl plán rozpracován pro jednotlivé podniky, které pak aplikovali plán na jednotlivá pracoviště, závody. [20] Tento systém plánování měl poměrně hodně článků. „Celé hospodářství se řídilo nejprve podle ročních, později pětiletých plánů (pětiletky). Ty však vycházely ze subjektivně stanovených temp růstu a technicko-ekonomických koeficientů, proto neodpovídaly skutečným potřebám občanů. To se projevovalo nedostatkem vybraných komodit v obchodech.“ [20, s. 10] Odvětví průmyslu nebylo obnovováno a modernizováno. Většina zisků z průmyslu byla odváděna do centrálních fondů. Z kapitálu ve fondech vznikaly nové průmyslové jednotky, které byly už při svém vzniku technicky zaostalé a neefektivní. Obnovována nebyla ani infrastruktura či bytový fond. Prakticky neexistovala ochrana životního prostředí. Centrálním řízením ovlivňovaný spotřební trh neumožňoval dostatek zboží na trhu, které bylo navíc často nekvalitní a zaostalé.

Do roku 1989 neexistoval v Československu trh práce. Centrální plán uměle udržoval potřebný počet pracovních míst nebo generoval nové tak, aby nezaměstnanost byla udržena na nulové úrovni. Konec centrálního plánování, vznik trhu práce a ekonomická reforma, která měnila vlastnické podmínky, způsobily zásadní změny v oblasti zaměstnanosti.

3.2.2 Scénář ekonomické reformy

Po listopadu 1989 většina společnosti neměla pochyb o tom, že transformace z centrálně plánované ekonomiky na tržní ekonomiku je nutná. Rychlík [8] vysvětluje, že na počátku roku 1990 vznikly dva scénáře transformace ekonomiky, gradualistický a radikální. První,

gradualistický, byl vytvořen expertním týmem Hospodářské rady České republiky. Tato iniciativa aktivovala federální ministerstvo financí k vytvoření druhého scénáře. Mezi koncepcemi nebyl rozdíl v cíli transformace. Obě se ale lišily ve způsobu a tempu otevření československé ekonomiky světu a způsobu transformace vlastnických práv. Gradualistická koncepce byla založená na postupném budování soukromého sektoru, jejím zastáncem byl místopředseda vlády Waltr Komárek. Jednalo se o „postupný přechod, tedy restrukturalizaci podniků pod státním dohledem a následnou privatizaci klasickými metodami. Příkladem tohoto postupu byl vstup společnosti Volkswagen do Škody Mladá Boleslav.“ [28, s. 24] Druhá koncepce, radikální, vycházela z rychlé a hromadné privatizace majetku formou prodeje a kupónovou metodou. V otázce otevření ekonomiky světu radikální scénář „předpokládal okamžitou liberalizaci zahraničního obchodu. To ovšem vyžadovalo vysokou míru devalvace koruny (z 15 na 28 Kč/USD – rozhodující vliv na tuto kvantitativní determinaci kursu měl při realizaci Mezinárodní měnový fond). Nevyhnutelným důsledkem byl prudký vzestup cenové hladiny, redukce domácí poptávky a následný hluboký pokles výroby.“ [12, s. 75] Gradualistický scénář volil postupné rozšiřování prostoru pro volný trh a přibližování kursů a posléze zavedení plné směnitelnosti měny. Tím měl být umožněn časový prostor pro adaptaci podniků i obyvatel na zásadní změnu podmínek přicházejících s přechodem k tržní ekonomice. [11]

V září 1990 byl Federálním shromážděním přijat scénář, který se v obou rozdílných tématech přikláněl k radikální variantě. „Federální scénář ekonomické reformy vymezil především makroekonomický rámec hospodářské politiky pro zbytek roku 1990 a rok 1991. Definoval jej jako restriktivní měnovou a fiskální politiku (nulový růst množství peněz a mírně přebytkový státní rozpočet). Změnu vlastnických vztahů definoval ve třech variantách: malou privatizaci, částečnou restituci a velkou privatizaci.“ [11, s. 120-121] Součástí scénáře byla i liberalizace vnitřních cen a zavedení vnitřní směnitelnosti měny, stejně jako nástroje zmírňující dopady reformy na sociálně slabé skupiny obyvatel. [11] Transformace vlastnických práv předpokládala převedení státních podniků na akciové společnosti.

3.2.2.1 Restituce

Restituční nároky se týkaly vyvlastněného majetku po 25. únoru 1948, a to pouze hmotného majetku. Z restituce byl vyloučen církevní majetek. „Už od počátku byla s restitucemi spojena řada problémů. Protože z původních majitelů žila jen malá část, bylo rozhodnuto, že restituční nároky mohou uplatňovat také jejich potomci a příbuzní. To vedlo k velkému

množství podvodů a dědických soudních sporů, které často trvaly i několik let. Tyto okolnosti značně brzdily proces privatizace, protože vypořádání restitučních nároků muselo být zahrnuto do privatizačních projektů.“ [20, s. 36] Nutno poznamenat, že Klausův scénář ekonomické reformy v prvotní podobě restituce nezmiňoval. Diskutovat se o nich začalo až v souvislosti se zákony, které měly napravit křivdy minulosti.

3.2.2.2 Malá privatizace

Malá privatizace se týkala menších podniků, zejména z oblasti obchodu a služeb. Tyto provozovny byly prodávány povětšinou formou veřejné aukce. Tato metoda byla vysoce transparentní a umožňovala prodej majetku širokému okruhu zájemců. Rychlost a vysoká efektivnost malé privatizace pomohla rozvoji soukromého sektoru, který byl významným faktorem ovlivňujícím výši nezaměstnanosti.

3.2.2.3 Velká privatizace

Velká privatizace byla nástrojem pro převod majetku ve státním vlastnictví do soukromých rukou. Týkala se především státních podniků nebo jejich částí, které měly být prvně oddluženy a odstátněny prostřednictvím Fondu národního majetku. Novým majitelem se mohla stát fyzická i právnická osoba, a to i zahraniční. Transformace majetkových práv k podnikům měla proběhnout formou veřejné dražby, veřejné soutěže, přímým prodejem nebo bezúplatným převodem majetku (kupónová metoda privatizace).

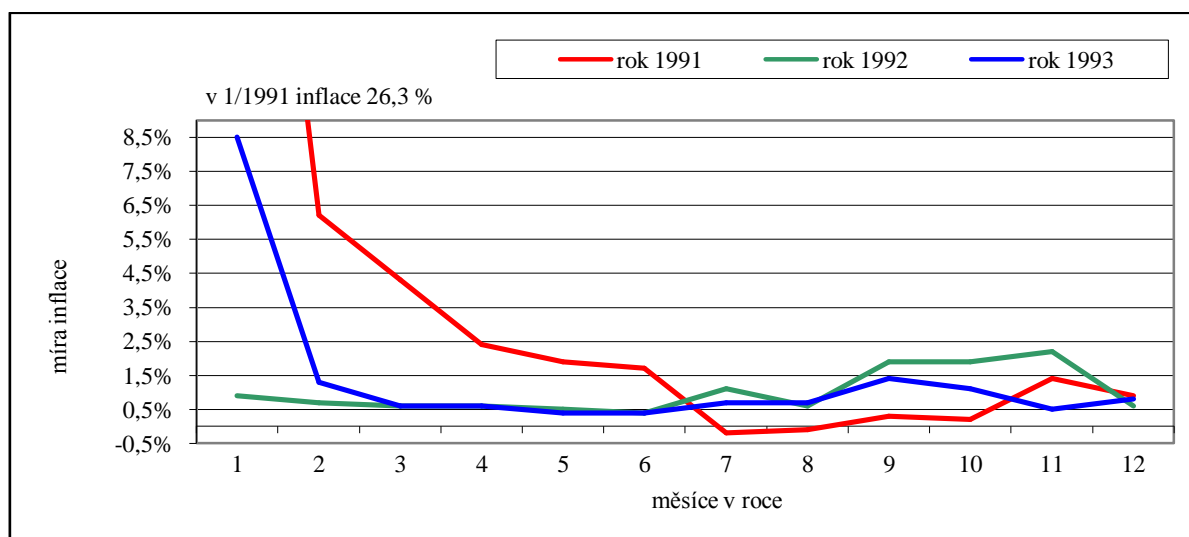
„Specifikem české ekonomické transformace byla kupónová metoda privatizace. Ekonomové z okruhu federálního ministerstva financí (Klaus aj.) ji navrhli z důvodu nedostatku domácího kapitálu (omezený objem úspor obyvatelstva) pro uskutečnění standardních metod privatizace běžných ve vyspělých zemích. Chtěli tak dát všem možnost zapojit se do vznikajícího kapitálového trhu a naučit se zodpovědnému vztahu k majetku.“ [20, s. 41-42] Kupónová privatizace probíhala tak, že akcie akciových společností ve vlastnictví Fondu národního majetku byly prodávány občanům nikoli za peníze, ale za investiční kupóny. Tyto kupóny byly občanům prodávány za symbolický poplatek. Kupóny mohly být investovány individuálně nebo skrze některý z investičních privatizačních fondů. Kupónová privatizace byla plánována dvoukolově, přičemž část majetku určeného k privatizaci měla být nabídnuta v první vlně a další část v druhé vlně.

3.2.3 Průběh ekonomické reformy a její důsledky

1. ledna 1991 byla uskutečněna ekonomická reforma. Měnová reforma proběhla prostřednictvím růstu liberalizovaných cen za současného zadržetí mezd. Reformou se podařilo vytvořit novou ekonomickou rovnováhu. „Došlo k tomu však na podstatně nižší úrovni produkce i spotřeby.“ [12, s. 81] Cenová liberalizace spojená s likvidací většiny dotací vedla ke zvýšení spotřebitelských cen v prvním půlroce o 50 %, zároveň nedošlo ke zvýšení mezd. Maloobchodní obrat se snížil o 40 %. Ceny výrobců se zvedly o 50 % až 70 %. Došlo k úměrnému znehodnocení úspor obyvatel. [11]

K liberalizaci mezd došlo až po roce 1992, ovšem částečná regulace platila ještě i v letech 1993 a 1994. Do té doby platil tarifní mzdový systém. Pohyb mezd byl řízen centrální valorizací na základě vývoje životních nákladů. Tato regulace měla zabránit růstu inflace.

Graf č. 1 Vývoj měsíční míry inflace (v % proti předchozímu měsíci)

Pramen: Vlastní zpracování, údaje převzaty z Šafaříková [11]

Do malé privatizace bylo zařazeno přes 25 000 provozoven a menších podniků. Ve veřejných dražbách se podařilo během šesti měsíců utržit na 24 mld. Kčs, přes 19 000 jednotek bylo prodáno do soukromých rukou. [11]

Pro transformaci středních a velkých podniků byl zvolen radikální scénář s ohledem na očekávanou vyšší rychlost transformace vlastnických poměrů pomocí kupónů. „Reálný vývoj však předpoklad rychlosti kupónové privatizace nepotvrdil.“ [11, s. 129] První vlna kupónové privatizace proběhla až v květnu 1992, druhá vlna pak o další více než rok později již v rámci samostatné České republiky. Během doby zařazení do privatizace zůstaly podniky státními. Nikdo však už ve skutečnosti nezodpovídal za jejich hospodářské

výsledky. Řada podniků se v tomto období dostala na hranici bankrotu ať už pasivitou vedení podniku čekajícího na privatizaci nebo naopak aktivitou vedení podniku směřující k osobnímu obohacení.

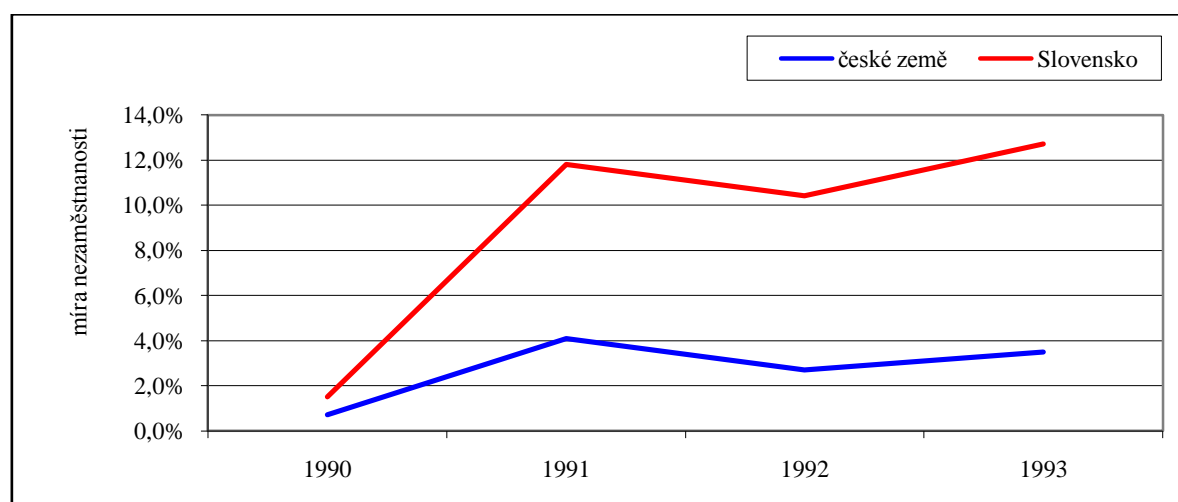
Rychlík [8, s. 128] připomíná fakt, že „za komunismu byla naprostá většina majetku v tzv. všelidovém vlastnictví, tj. – čistě teoreticky – v bezpodílovém vlastnictví všech obyvatel státu, přičemž jednotlivým spoluvlastníkům nebylo možno vydělit ideální část takového majetku a nemohl s ní tedy ani disponovat.“ Dále Rychlík [8, s. 128] upozorňuje, že „k zahájení reformy bylo nejprve nutné učinit stát skutečným vlastníkem, a nikoliv pouhým správcem. Paradoxně tak de iure začalo budování kapitalismu v Československu vyvlastněním všeho lidu.“

3.2.3.1 Vznik nezaměstnanosti

Prvním krokem vzniku trhu práce bylo zrušení umisťování pracovníků na základě centrálního plánu státu. Zároveň s podmínkami pro rozvoj soukromého podnikání byly učiněny kroky směřující k volnému pohybu pracovních sil. Objevila se mírná převaha nabídky nad poptávkou. V ekonomice tak na počátku roku 1990 začala vznikat nezaměstnanost, která se v obou zemích pohybovala kolem 1 %.

V následujícím roce nezaměstnanost stoupla v obou zemích. Zatímco v českých zemích se ustálila kolem tří procent, na Slovensku se stala významným ekonomickým problémem.

Graf č. 2 Nezaměstnanost v českých zemích a na Slovensku v letech 1990-1993 (v %)

Pramen: Vlastní zpracování, údaje převzaty z Černošská [15]

Skutečnost, že se obě krajiny potýkaly s výrazně odlišnou mírou nezaměstnanosti lze podle Černohorské [15] odůvodnit třemi základními faktory:

1. V českých zemích vznikl výrazně rychleji sektor drobného a středního podnikání, který dokázal absorbovat mnoho volných pracovních sil.
2. Struktura průmyslového sektoru byla v obou zemích odlišná. Slovenský průmysl byl silně koncentrován na zbrojní odvětví, český průmysl byl více diverzifikován. Proto byl slovenský průmysl zranitelnější v poptávce po práci. Zaměstnanost v řadě okresů Slovenska byla v podstatě závislá na jediném průmyslovém odvětví nebo i dokonce jediném podniku.
3. Zeměpisná poloha českých zemí skýtala velkou výhodu v těsném kontaktu s Evropskou unií, která nabízela lepší podmínky pro eventuelní obchod či možnost dojíždění za prací do zahraničí pro obyvatele příhraničních oblastí.

3.2.3.2 HDP českých zemí a Slovenska 1991-1993

Ihned po spuštění transformačního procesu došlo k propadu hospodářství, který trval až do roku 1994. K nejvýraznějšímu propadu došlo hned v prvním roce transformace, kdy propad HDP dosáhl 14 %.

Tabulka č. 1 Index růstu hrubého domácího produktu (stálé ceny, předcházející rok = 100)

	1991	1992	1993
české země	-14,2 %	-6,6 %	-0,3 %
Slovensko	-14,5 %	-7,0 %	-4,1 %

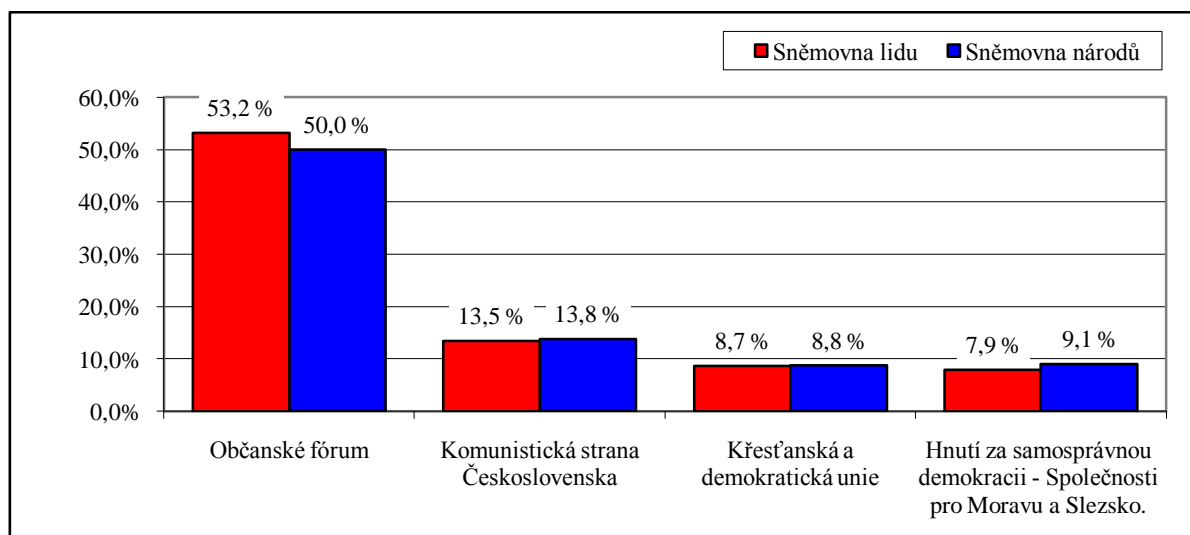
Pramen: Vlastní zpracování na základě údajů z Výroční zprávy za rok 1993 Slovenské národní banky [37]

Slovensko bylo méně konkurenceschopné a exportně výkonné. Sice se tam snížila produkce podobně jako v českých zemích, ale nižší konkurenceschopnost se projevila v nižším zisku. Na Slovensku se více snížila rentabilita. Navíc finanční pomoc Slovensku byla redukována už před listopadem 1989 na 4 % národního důchodu ČR, v následujícím roce pak pomoc skončila úplně. To jsou důvody, proč ekonomické reformy dopadly drtivěji na slovenskou část federace. [7]

3.3 Volby 1990

Svobodné volby do obou komor Federálního shromáždění i obou národních rad se konaly v pátek a v sobotu 8. a 9. června. V polistopadové euforii přišlo k urnám více než 96 % voličů. Favoritem voleb v České republice bylo OF a na Slovensku VPN. OF složené převážně z disidentů svědčilo i předvolební heslo "Strany jsou pro straníky, Občanské fórum je pro všechny". OF s přehledem v českých zemích zvítězilo, získalo přes 50 % hlasů. Druhé místo s velkým odstupem získala Komunistická strana Československa. Pětiprocentní hranici překonaly překvapení voleb Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnosti pro Moravu a Slezsko a Křesťanskodemokratická unie složená z Československé strany lidové, Křesťanskodemokratické strany, Svobodné rolnické strany, Moravského občanského hnutí, Klubu seniorů a Sdružení československých podnikatelů. Koaliční vládu v čele s Petrem Pithartem složilo vítězné OF společně s ČSL-KDS a dočasně i s HSD-SMS.

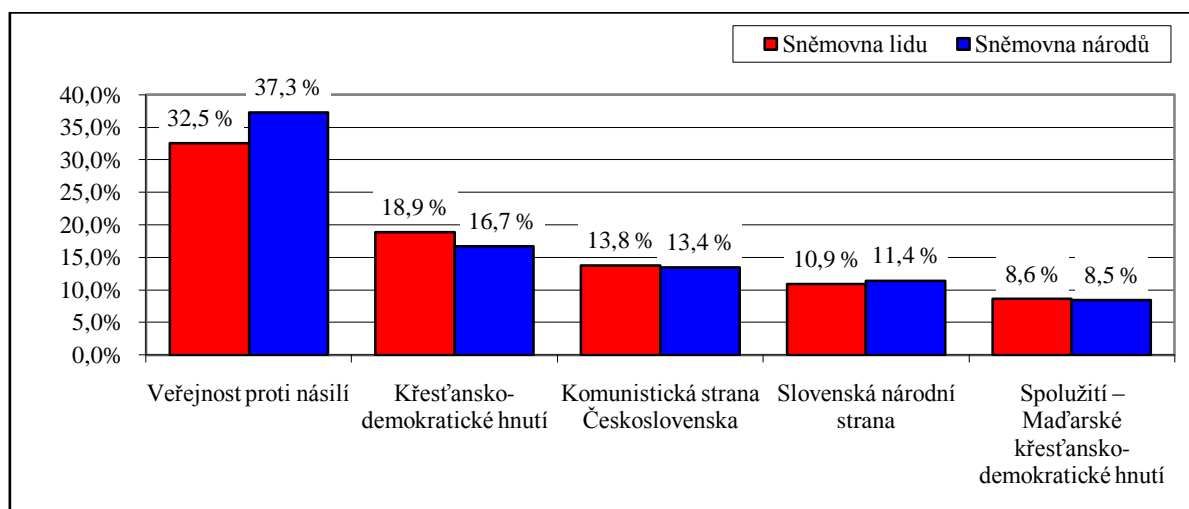
Graf č. 3 Výsledky voleb do Federálního shromáždění v roce 1990 v českých zemích

Pramen: Vlastní zpracování, údaje převzaty z ČSÚ [26] a ČSÚ [27]

Na Slovensku zvítězila Veřejnost proti násilí. S odstupem za vítězem se usadilo Křesťanskodemokratické hnutí, třetí skončila Komunistická strana Československa. 3% hranici nutnou pro vstup do FS překonaly další dvě strany. Do Slovenské národní rady se pak dostaly i Demokratická strana a Strana zelených. Koaliční vládu v čele s dosavadním ministrem vnitra Vladimírem Mečiarem sestavilo vítězné VPN společně s KDH a DS.

Graf č. 4 Výsledky voleb do Federálního shromáždění v roce 1990 na Slovensku

Pramen: Vlastní zpracování, údaje převzaty z Wikipedie [35] a Wikipedie [36]

V prvních svobodných volbách tak zvítězily strany, které hrály zásadní roli při pádu komunistického režimu. Volby se konaly jen v mírně diferencovaném stranickém prostředí. Měly spíše charakter lidového hlasování, volič vyjadřoval, je-li pro změnu či ne. [14]

Na federální úrovni sestavily vládu OF a VPN, pověřen sestavením byl Marián Čalfa. FS nadále vedl Alexander Dubček. 5. července potvrdilo FS ve funkci prezidenta federace Václava Havla.

Nové vlády měly fungovat dva roky a jejich hlavním úkolem bylo připravit českou, slovenskou a federativní ústavu a zahájit proces přechodu k demokratickému systému založenému na tržním hospodářství. Politici byli přesvědčeni, že dvouleté období bude na tyto úkoly stačit.

3.4 Mezi volbami

3.4.1 Rozpad OF a VPN

OF a VPN, přestože podle některých svých lídrů měly představovat trvalé politické aktéry, ve skutečnosti představovaly jen přechodné subjekty ve vznikajících stranických systémech. Přirozeným procesem tak byl jejich rozpad ovlivněný názorovou heterogenitou jejich lídrů a neudržitelný v okamžiku, kdy nebylo třeba zachovávat jednotu v přímé konfrontaci s hroučícím se komunistickým režimem. [10]

OF se začalo štěpit v lednu 1991. Definitivně zaniklo o měsíc později, 23. února. Na jeho základech vznikly ODA Daniela Kroupy a Pavla Bratinky, ODS vedená Václavem Klausem, KDS Václava Bendy, OH a KDU-ČSL.

Rozpad VPN odstartoval Vladimír Mečiar. Tento skvělý manipulátor a řečník dokázal vycítit, co chtějí davy slyšet. Raketově tak získal na popularitě a v lednu 1991 mu důvěřovalo 49 % Slováků. Vedení VPN Mečiarovi vyčítalo snahy o rozdělení federace, lži i zjevný nacionalismus. Mečiarova ambicióznost a touha po moci vedla k ucházení se o místo předsedy VPN. Ve volbě v druhé polovině února 1991 byl sice poražen Fedorem Gálem, přesto získal víc hlasů, než se očekávalo. Poražený Mečiar odešel se svými věrnými z VPN a založil platformu Veřejnost proti násilí – Za demokratické Slovensko. Hnutí se tak rozštěpilo a původní VPN se změnilo na Občanskou demokratickou unii. Mečiarovi populistické projevy skvěle zabíraly na masy, ne tak na předsednictvo SNR. To jej 23. dubna 1991 odvolalo z pozice premiéra a jmenovalo Jána Čarnogurského. Platforma VPN-ZDS se 22. června 1991 změnila na Hnutí za demokratické Slovensko, přešla do opozice, opustila myšlenku federace a začala bojovat za mezinárodní subjektivitu SR. Pacner [5, s. 623] upozorňuje, že „postavit se tehdy Mečiarovi nebo platformě ZDS znamenalo vystavit se neobyčejně agresivním útokům.“

3.4.2 Kompetenční zákon

Premiéři Pithart a Mečiar se k prvním povolebním jednáním sešli 9. července 1990 v Luhačovicích. Dohodli se na formě budování federace „zdola“: To znamenalo, že nejprve vzniknou ústavy republik a pak teprve ústava federální. Všem ústavám bude předcházet listina zaručující základní lidská práva. Ta byla schválena ve FS v lednu 1991. Obě strany se ubezpečily, že mají zájem na společné federaci. O deset dní později byl schválen Federálním shromážděním malý kompetenční zákon, který rušil některé společné kompetence federace a republik a předával tyto pravomoci výlučně do rukou republik.

Další setkání představitelů národních vlád i za účasti členů federálního kabinetu se odehrál v Trenčianských Teplicích 8. a 9. srpna 1990. Slovenští vyjednavací podali návrh, který byl pro českou stranu neakceptovatelný, vytvořit tři emisní banky (českou, slovenskou a federativní). Pro federativní stát je příznačný jednotný federativní finanční a rozpočtový řád. [6] Slováci „chtěli tedy tiskárnu, která by podle jejich potřeb vyráběla bankovky bez ohledu na měnovou politiku federace.“ [5, s. 605] Požadavek vycházel ze snahy

slovenské strany přesunout moc na bedra republik na úkor federace. Ta měla jen koordinovat činnost.

17. srpna 1990 při další schůzce za účasti zástupců vlád, OF a VPN sice Mečiar zdůraznil, že k rozdělení země nesmí dojít, jenže česká strana mu přestávala věřit. Další setkání předsedů a místopředsedů všech tří vlád v Piešťanech proběhlo 10. a 11. září. Přítomní se opět shodli na nutnosti budovat federaci, ovšem při respektování zájmů obou republik. 27. září se zástupci všech tří vlád v Kroměříži domluvili na podobě federace a principu malé privatizace.

Při schůzce 28. října 1990 ve Slavkově u Brna se prezident, zástupci tří vlád i zástupci politických stran znovu a opět navzájem ujišťovali v zájmu rozvíjet společný federální stát. Avšak rozdílnost pohledů na takovou federaci se ukázala při snaze sestavit kompetenční zákon. Zatímco česká strana měla zájem o funkční federální řízení a chtěla federální vládě zajistit dostatek pravomocí, Slovensko chtělo rozdělit většinu kompetencí mezi země. Za této situace nemohlo dojít ke shodě, česká i slovenská strana se alespoň zavázaly připravit návrhy kompetenčního zákona do příštího setkání.

Finální verze kompetenčního zákona byla akceptována premiéry 5. listopadu 1990 v Praze. Zákon posiloval pravomoci republik. Byl schválen slovenskou i českou vládou, ovšem federální vláda požadovala změny. To se okamžitě setkal s odporem slovenské strany. Podle jejího mínění by se federální vláda neměla vměšovat do záležitostí republik. Při dalším setkání představitelů všech tří vlád a za účasti prezidenta došlo konečně ke kompromisu a ke shodě. Téměř totožná situace se opakovala při schvalování zákona v parlamentech. Zatímco SNR návrh zákona schválilo, ČNR požadovalo úpravy ve prospěch federace. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat. 6. prosince přiletěl Mečiar do Prahy a pohrozil, že pokud nebude schválen kompetenční zákon, začne slovenská strana jednat o nadřazení slovenských zákonů nad federální. Později se vyjevilo, že se jednalo o Mečiarovu soukromou akci bez souhlasu a vědomí slovenské vlády i SNR. To nic neměnilo na tom, že česká strana začala připravovat krizový scénář živelného rozpadu federace. Kompetenční zákon byl nakonec 12. prosince 1990 schválen Federálním shromážděním, v praxi se však příliš neprosadil. Když vznikl federální zákon o odpadech, zavládlo na Slovensku rozhořčení. Odpady prý patří do kompetencí republik. Podobný scénář se opakoval u zákona o ovzduší.

3.4.3 Napadení prezidenta

14. března 1991 Slovensko slavilo výročí jediného vzniku slovenské státnosti (rok 1939). Na náměstí SNP v Bratislavě se sešli lidé k demonstraci Slovenské národní jednoty v silně protičeském duchu. Na demonstraci se objevila hesla jako: „Nech žije Tiso!“ a „Na Čechov platí iba Hitler!“ [5] V této ryze nepřátelské atmosféře se Havel rozhodl pro krátkou procházku centrem Bratislavy, kde probíhala demonstrace. Demonstranti toto jednání považovali za provokaci a Havel doprovázen řadou zahraničních novinářů byl fyzicky napaden. Pacner [5, s. 617] dodává, že „poprvé v Československu inzultoval dav prezidenta – a policie nebyla schopná hlavu státu ochránit.“ Není jasné, zda Havel svým jednáním sledoval vyprovokování protidemonstrace nebo se jen chtěl stát mučedníkem, ale podle slovenských hlasů musela být prezidentská kancelář potěšena fotografiemi a zpravodajstvím týkajících se samotného napadení. [3]

3.4.4 Smlouva a referendum

Ján Čarnogurský přišel po svém zvolení premiérem Slovenské republiky s myšlenkou sepsat smlouvu mezi zeměmi federace. Smlouva by upravovala vzájemné vztahy a předcházela by tak ústavě resp. ústavám. Smlouva skutečně vznikla, její návrh předložili zástupci ČNR slovenské straně 10. května 1991. „Smlouva měla proklamovat jednak vůli občanů ČR a SR žít v jednom státě, jednak stanovit, že každá republika může na základě referenda ze společného svazku vystoupit. Obě republiky tvořily společný stát, který měl nadále vykonávat kompetence v rozsahu stávajícího kompetenčního zákona.“ [13, s. 285] Toho dne smlouva přijata nebyla. Rozpor vznikl v různém pohledu na vážnost dokumentu. Zatímco česká strana dávala dokumentu váhu politické dohody, slovenská strana očekávala smlouvu závaznou, jejíž právní síla bude odpovídat právní síle ústavního zákona.

18. července Federální shromáždění schválilo ústavní zákon o referendu. Všelidové hlasování v rámci republiky se stalo jedinou ústavní cestou pro vystoupení z federace. Čarnogurského idea o smlouvě upadla v zapomnění až do podzimu, kdy se k myšlence vrátil prezident Havel a předložil představitelům všech tří vlád svůj vlastní návrh smlouvy. Podle této smlouvy Česká a Slovenská republika měly mít vůli tvořit společný celek a měly se zavazovat vypracovat národní ústavy. Po nich by se vypracovala ústava federální. Platnosti by všechny ústavy nabyly současně. Dále Havel navrhoval referendum, ve kterém by občané projevíli nebo neprojevíli vůli žít ve společném státu. Smlouva opět nebyla přijata.

Slovenská strana opět očekávala od dokumentu vážnost ústavního zákona, což bylo opět pro českou stranu nepřijatelné.

Referendum, které mělo odpovědět na otázku, zda chtějí občané žít ve společném státě, se mělo konat v prosinci 1991. Federální shromáždění se nedokázalo shodnout na formulaci otázky a ani série jednání premiérů s prezidentem na tom nic nezměnila. K referendu tak nedošlo.

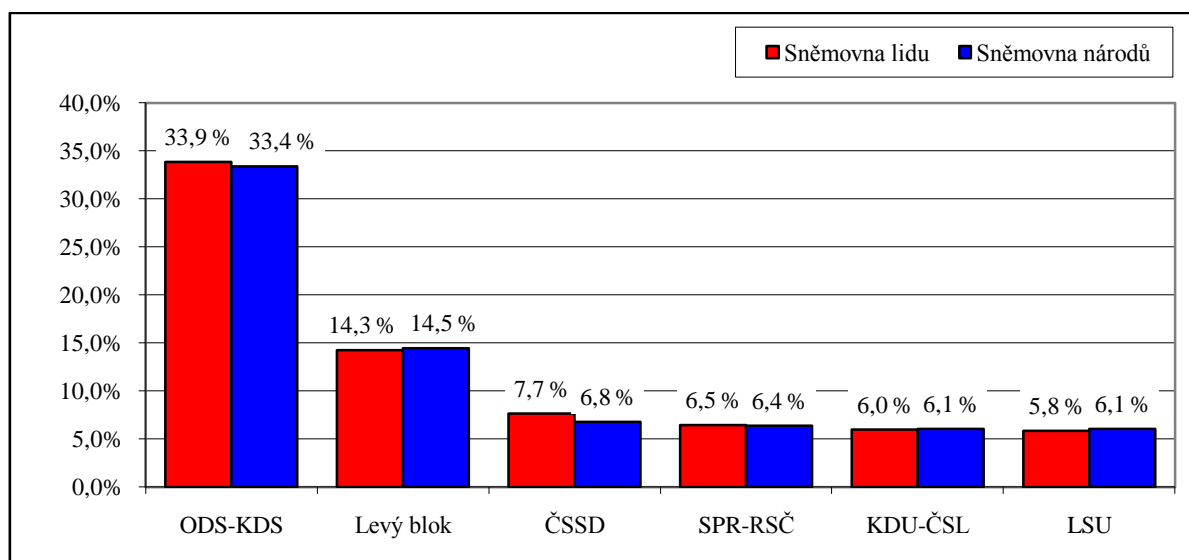
V únoru 1992 proběhl další pokus o sepsání smlouvy upravující vztahy republik, ta nebyla schválena předsednictvem SNR a česká strana se jí tak ani nezabývala. Předsedové ČNR a SNR, Burešová a Mikloško, se shodli, že další jednání přenechají vítězům jarních voleb.

3.5 Volby 1992

Volby do Federálního shromáždění, České národní rady a Slovenské národní rady se konaly v pátek 5. června a v sobotu 6. června 1992.

V českých zemích zvítězila koalice Občanské demokratické strany a Křesťanské demokratické strany. Pětiprocentní hranici nutnou pro vstup do FS překonalo šest stran a uskupení. Pouze do ČNR se dostalo zklamání voleb ODA a moravistické hnutí HSD-SMS .

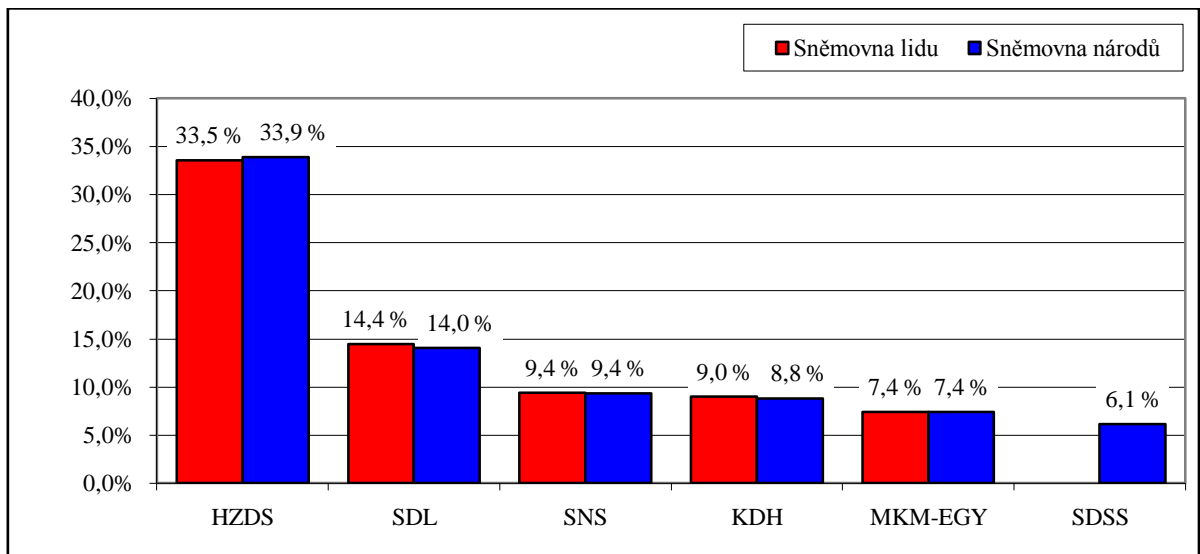
Graf č. 5 Výsledky voleb do Federálního shromáždění v roce 1992 v českých zemích

Pramen: Vlastní zpracování, údaje převzaty z ČSÚ [22] a ČSÚ [23]

Na Slovensku zvítězilo Mečiarovo Hnutí za demokratické Slovensko. Za ním skončila Strana demokratické levice. Pouze do Sněmovny národů Federálního shromáždění se dostala Sociálně-demokratická strana Alexandra Dubčeka.

Graf č. 6 Výsledky voleb do Federálního shromáždění v roce 1992 na Slovensku

Pramen: Vlastní zpracování, údaje převzaty z Šafaříková [11]

„Při volbách hrály jako ve všech posttotalitních státech hlavní roli vůdčí osobnosti každé strany.“ [13, s. 221] Důvodem vítězství HZDS a ODS bylo podle Vodičky [13] vynikající image obou vítězných stran. HZDS bude hájit zájmy pracujících, jejich sociální jistoty, zasadí se o prosperující zemědělství i životní úroveň obyvatel. Její vítězství je zárukou demokracie, stejně jako u ODS. Ta je navíc vnímána jako strana s nejlepší národohospodářskou koncepcí a nejlepšími politiky.

Hned 7. června pověřil prezident Havel sestavením federální vlády předsedu ODS Klause. Koalici ODS-KDS nezbývala jiná možnost, než jednat o sestavení vlády s Mečiarovou HZDS. Klaus nutně potřeboval spojence na slovenské straně, aby mohl prosazovat ty zákony, u kterých platil zákaz majorizace. Vzhledem k nesourodé skupině malých slovenských stran, které by se nemohly dohodnout na společném programu, byla jedinou alternativou pro ODS spolupráce s HZDS. [9] Po červnových volbách proběhla série jednání, během kterých se plně projevila neslučitelnost vizí vítězných stran. Série jednání o budování společného státu skončila rozchodem republik.

3.6 Vyjednávání ODS a HZDS

Výsledky voleb postavili oba vítěze před nelehký úkol. I přes značně rozdílné politické programy musela pravicově orientovaná ODS ekonoma Václava Klause, zaměřená na dokončení ekonomické transformace a vypořádání se s komunistickou minulostí hledat společnou řeč s levicově orientovanou HZDS Vladimíra Mečiara. HZDS požadovala

samostatnost Slovenska v rámci společného státu a co možná nejmenší sociální dopady ekonomických reforem na slovenské obyvatelstvo. Podle Vodičky [13, s. 223] „čeští a slovenští vítězové voleb zastávali téměř ve všech politických otázkách naprosto opačné názory. Občanská demokratická strana se profilovala jako hnací síla rychlé privatizace a radikální hospodářské reformy; Hnutí za demokratické Slovensko se naopak snažilo pro Slovensko, sužované nezaměstnaností a inflací, odsunout šokovou terapii, naordinovanou federálním ministrem financí Klausem.“ Ani v oblasti státoprávního uspořádání nebylo možné najít stejnou řeč. ODS prosazovala federaci, HZDS požadovala mezinárodní subjektivitu, kterou mohla získat jedině v rámci konfederace, unie nebo jako samostatný stát.

3.6.1 1. – 4. jednání ODS a HZDS

Jednání první, 8. června 1992, Brno

Setkání proběhlo v Brně ve vile Tugendhat. Zástupci ODS přišli na jednání s řadou ústupků a vstřícných nabídek. Nabízeli důležité pravomoci republikám, chtěli být vstřícní v debatách týkajících se rozdělení ministerských křesel, necht' se na Slovensku hraje jen slovenská část hymny a necht' mají slovenští vojáci v rámci federální armády speciální označení. Jen ve dvou věcech ODS nebyla ochotna ustoupit. Ekonomické reformy musí pokračovat a Havel bude znovu zvolen prezidentem federace. HZDS naproti tomu představila svůj požadavek plynoucí z horší hospodářské situace země a z obavy, že hospodářská reforma dopadne na Slovensko tíživěji. Slovenská strana požadovala, aby ekonomické reformy byly v kompetenci republik, aby každá země mohla aplikovat reformy dle svého uvážení. HZDS také navrhla prostředí dvou ekonomik, kde by dvě národní banky měly možnost emitovat peníze, ovšem jednu společnou měnu.

Zásadní rozpor nastal v otázce státoprávního uspořádání. Zatímco pro ODS byla jedinou variantou společného státu pokračující federace, HZDS předložila požadavky, které nebylo možné v rámci federálního uspořádání splnit.

Federace je typ státního zřízení, jedná se o složený stát. Jednotliví členové federativního státu mají svéprávné postavení zajištěno ústavou, ovšem plnou mezinárodní subjektivitu má federace pouze jako celek. Zároveň je nutné uvést, že mezi oblastí, které v rámci federace zpravidla nespravují jednotliví členové, ale federální moc, patří vedle zahraniční politiky, zahraničního obchodu a obrany federace také hospodářská politika a finance. Požadavek HZDS týkající se dvou emisních bank tak nebyl s federativním uspořádáním slučitelný.

Stejně tak nebylo možné v rámci federace splnit představu HZDS o mezinárodní subjektivitě Slovenska.

Samotný nápad dvou emisních bank byl v českých politických kruzích přijat velmi negativně. Klaus tento model označil jako ekonomicky nemožný. [9] „Jako ekonom věděl, že funkční federace musí mít především jednotné hospodářství s jedinou centrální bankou.“ [28, s. 31] Jak vysvětluje Rychlík [8, s. 281], „samostatné emisní banky pro republiky při jednotné měně znamenaly hrozbu nekontrolovatelného tisku peněz u ekonomicky slabšího partnera (Slovenska) a tedy nadělování inflace silnější České republice.“ Stein [9, s. 159] dodává, že „podle Klause HZDS nejde o společný stát, ale o ekonomicko-obranné společenství a o dva státy a mezinárodní právní subjektivitu.“

„Někteří komentátoři (např. Milan Žitný) se domnívají, že V. Mečiar tyto neakceptovatelné podmínky kladl záměrně, aby českou stranu přinutil k prvnímu kroku na cestě k dělení federace.“ [14, s. 126]

Jednání druhé, 11. června 1992, Praha

V průběhu setkání se vyjasňovaly pojmy federace, konfederace a samostatné státy. HZDS stále trvala na dvou národních bankách. Podle Vodičky [13] Václav Klaus tuto variantu odmítl s odůvodněním, že by to vedlo ke kolapsu měny i hospodářství. HZDS navíc navrhovalo referendum, které by vyjasnilo, zda si lid přeje federaci či samostatné státy. Referendum mělo proběhnout na konci roku 1992. Mezinárodní suverenita Slovenské republiky byla věcí samozřejmou, o které nebylo třeba podle HZDS jednat. HZDS tedy usilovalo o konfederaci.

Jednání třetí, 17. června 1992, Praha

Toto setkání v sídle ODS v Praze bylo zlomové. Stein [9] ho charakterizuje tak, že obě strany překročili Rubikon. Klaus nabídl Slovensku hospodářskou pomoc, která by pomohla snížit dopad ekonomických reforem. Nabídka byla ze strany HZDS zamítnuta a ODS tak přišlo s ultimátem. Pokusíme se o sestavení funkční koaliční federální vlády nebo sestavíme vládu dočasnou, která dovede federaci k rozpadu. Mečiar tvrdošjně trval na konfederaci suverénních republik a tak bylo jasné, že jednání povedou k rozpadu federace.

„Je nutné zmínit, že HZDS původně počítalo se vstřícností občanských demokratů, tedy s tím, že Klausova strana přistoupí na nějaký konfederální model vyhovující Mečiarově straně a vlastně většině slovenské politické elity. Politici HZDS však narazili na neochotu

ODS ustoupit z představy o funkčním společném státu. Zjistili, že občanští demokraté trvají buď na federaci s poměrně silným a akceschopným centrem, nebo prosazují rozdělení státu.“ [4, s. 147]

V následujících hodinách se obě strany snažily najít konsenzus v otázce sestavení federální vlády. Slovenská strana považovala za prioritní ministerstvo zahraničí a ministerstvo obrany. „Volbu ministerstva obrany si Češi vysvětlovali jako projev Mečiarova záměru posílit příští slovenskou armádu a vybudovat na Slovensku za federální peníze vojenská letiště.“ [9, s. 163] ODS byla ochotna slovenské straně vyhovět, požadovala jen, aby ministrem financí byla známá osobnost, která by uklidnila zahraniční investory. Na tiskové konferenci po jednání Klaus i Mečiar informovali, že se budou ucházet o premiéřská křesla ve svých zemích.

Jednání čtvrté, 19. června 1992, Bratislava

Zástupci obou stran během setkání předložili vypracované návrhy programu nové vlády. „Klíčovou otázkou bylo pokračování ekonomické reformy na Slovensku.“ [9, s. 163] Zároveň pokračovala diskuze o obsazení ministerských křesel. Výsledkem jednání v Bratislavě byla také politická dohoda ODS a HZDS. V té obě strany stvrdily, že jsou si vědomy své historické odpovědnosti, která vyvstala po volbách, že jsou si vědomy rozdílnosti svých volebních programů a potažmo politických cílů, že považují za společný úkol do 30. září dojít k dohodě o budoucím státoprávním uspořádání a že pokud dojde k vytvoření dvou samostatných států, budou pokračovat v přátelském sousedství a budou podporovat vzájemnou spolupráci. [9] Mečiar na následné tiskové konferenci sdělil, že rozdělení federace rozhodně není v zájmu HZDS, že je tlačena ODS.

3.6.2 Mezidobí

23. června 1992 volila SNR novou slovenskou vládu. Premiérem se stal Vladimír Mečiar. Zároveň se začala na základě výsledků setkání ze 17. června 1992 formovat federální vláda. Předsedou FS se 25. června stal Mečiarův blízký spolupracovník a budoucí první prezident Slovenské republiky Michal Kováč. Předsedou ČNR byl zvolen signatář charty 77 Milan Uhde. 2. července podala demisi Pithartova vláda a ČNR jmenovala nový kabinet v čele s Václavem Klausem. Ve stejný den složila slib nová federální vláda. Mariána Čalfu v čele nahradil Jan Stráský. Pacner [5, s. 650] dodává, že „Mečiar vyslal do tohoto kabinetu politiky nakloněné existenci společného státu. Zřejmě chtěl, aby Československo fungovalo co možná nejdéle – a aby jeho lidé přesunuli na Slovensko co nejvíc federálního majetku.“

3. července proběhla volba prezidenta. Jediný kandidát Václav Havel nebyl zvolen, hlasovali pro něj jen čeští pravicoví poslanci a někteří sociální demokraté. Československo tak vůbec poprvé zažilo situaci, kdy jediný kandidát nebyl zvolen. 16. července proběhlo druhé kolo volby prezidenta, Havel opět nebyl zvolen.

O den později, 17. července, SNR schválilo Deklaraci o svrchovanosti Slovenské republiky, dokument přiznávající nárok slovenského národa na sebeurčení. „Několik minut poté, co byla deklarace přijata, Havel oznámil, že rezignuje na zbytek svého funkčního období, které mělo skončit o tři měsíce později, v říjnu téhož roku.“ [9, s. 167] Akt schválení deklarace jen potvrdil záměr slovenských politiků opustit federaci. Pacner [5, s. 651] připomíná Klausův výrok při příležitosti jmenování premiérem: „Podle mne rozpad federace probíhá již dva a půl roku. A v posledních dnech se tento proces jen nesmírně urychlil!“

3.6.3 5. – 6. jednání ODS a HZDS

Jednání páté, 22. července 1992, Bratislava

Mečiar a Klaus se na setkání dostavili jako premiéři svých zemí. Hlavním bodem jednání byl způsob ukončení federace. Obě strany se zavázaly, že do 30. září dojde ke schválení zákona o způsobu ukončení federace a majetkovém vyrovnání ve FS. Byly projednány zásady budoucí spolupráce samostatných zemí v otázkách jako volný pohyb zboží, celní unie, kooperace v oblasti měnové politiky v době společné měny, způsobu vedení zahraniční politiky, obranné politiky a dalších. Mečiar prohlásil, že rozpad federace je výsledkem „dvouleté neschopnosti najít smysl soužití.“ [5, s. 656]

Jednání šesté, 26. srpna 1992, Brno

Na tomto setkání poprvé zaznělo datum 1. leden 1993 jako den, kdy obě republiky federace půjdou svojí vlastní cestou. Jednání se točilo kolem časového plánu rozdělení. Opět bylo potvrzeno, že do 30. září musí Federální shromáždění schválit ústavní zákon o rozdělení federace. V říjnu se pak mělo diskutovat o způsobu dělení majetku a listopad měl být zasvěcen dalším diskuzím o možné budoucí spolupráci. Prozatím nebyl stanoven časový horizont, po který bude platit společná měna.

3.7 Vývoj do konce roku 1992

8. října 1992 schválilo Federální shromáždění nový kompetenční zákon a přesunulo tak na republiky poslední federální pravomoci. Již o dva dny dříve se na setkání ODS a HZDS

v Jihlavě se dostalo ODS ujištění, že Mečiar přestane prosazovat unii či konfederaci a bude spolupracovat na bezproblémovém rozdělení republik.

Slovákům zoufale chyběli odborníci – česká vláda připravila celou řadu smluv: o dvojitým zdanění, o proplácení důchodů, o léčebné péči, o státním občanství. „Bratislava nabídne pouze dokument o celní unii, který opsala z příručky. Jinak neměla nic, protože jí chybělo kvalifikované úřednictvo.“ [5, s. 669]

V následných jednáních byly podepsány smlouvy o bezcelní výměně zboží, zemědělských produktů, o sociálním zabezpečení. Společná měna měla zůstat společná do poloviny roku 1993, pak měla být rozdělena v poměru hodnoty 1:1 a až v třetí fázi by se uvolnil kurz měn.

Vzrušená debata se vedla o rozdělení federálního majetku v účetní hodnotě miliard korun. Mečiar poukazoval na obrovský majetek armády na území českých zemí a požadoval finanční kompenzaci. Dále slovenská strana poukazovala, že na českém území je řada objektů vybudovaných z federálního kapitálu a chtěla proplatit 1/3 jejich účetní hodnoty.

Ke schválení ústavního zákona o dělbě majetku došlo 13. listopadu. Nemovitý majetek se dělil na základě územního principu a movitý v poměru 2:1. Ve skutečnosti i přes schválení ústavního zákona panoval v dělbě majetku zmatek. Další podrobnosti dělby se domlouvaly na schůzích předsednictev vlád, detaily upravovala mezivládní komise. Slovenská strana neustále zpochybňovala dávno vyřešené a uzavřené kapitoly a snažila se měnit přijaté dohody. „Zatímco česká strana se snažila chovat velkoryse, mečiarovci chtěli utrhnout, co se dá, v domnění, že Klaus raději ustoupí.“ [5, s. 680]

Ústavní zákon o zániku ČSFR byl schválen 25. listopadu. 16. prosince schválila ČNR Ústavu České republiky. O den později byl přijat zákon o státních symbolech. Ve znaku zůstal lev, byť poupraven, od federace přejala Česká republika vlajku, o kterou nejevila slovenská strana zájem. Ve stejný den ukončilo Federální shromáždění svoji činnost.

1. 1. vznikly dva samostatné státy, Česká republika a Slovenská republika. Česká republika o 26 dní později poznala i svého prvního prezidenta, Václava Havla. Slovenská republika měla volbu o poznání složitější a tak se čekání na prezidenta protáhlo až do poloviny února, kdy se prvním slovenským prezidentem stal Michal Kováč.

3.8 Rozpad federace

Nástupnické státy Československa vznikly 1. ledna 1993. Nelze odhadnout, do jaké míry obyvatelé České republiky a Slovenské republiky vítali příchod Nového roku a do jaké míry slavili rozpad federace. Podle Steina [9] vznik České republiky neslavil v Čechách a na Moravě nikdo. Oslavy vzniku samostatné Slovenské republiky byly rozpačité a na mnoha místech se nekonaly vůbec.

Průzkum Centra pro výzkum veřejného mínění sociologického ústavu AV ČR [31] z přelomu listopadu a prosince 2002 se vracel k rozpadu Československa a zjišťoval, mimo jiné, postoj občanů k rozdělení před deseti lety, tedy těsně před rozdělením federace. Průzkum byl proveden kvótním výběrem na vzorku obyvatelstva ČR staršího 15 let. Průzkumu se zúčastnilo 1046 respondentů. Vyplývá z něj, že v zimě roku 1992 bylo rozhodně pro rozdělení nebo spíše pro rozdělení ČSFR 22 % respondentů. Spíše proti rozdělení nebo rozhodně proti rozdělení bylo 60 % respondentů.

Podobný průzkum provedla ve Slovenské republice C.S.A. agency v březnu 1993. Z výsledků vyplynulo, že s rozdělením federace na jaře 1993 souhlasilo 29 % respondentů, zatímco 50 % bylo proti rozdělení ČSFR. [19]

ODS ani HZDS neměly v předvolebním programu rozpad federace. Navíc každá ze stran získala jen necelých 34 % hlasů ve své zemi. Tyto skutečnosti jim nedávaly dostatečnou legitimitu jednat a vyjednat rozpad federace.

Podle Vodičky [13] bylo jediným ústavním a z hlediska práva legitimním nástrojem referendum. To bylo během povolebních jednání ODS a HZDS alespoň v prvních fázích častokrát zmiňováno, ovšem postupně se vytrácelo. Není divu. Referendum nebylo a ani nemohlo být v zájmu vítězných politických stran. Podle výsledků průzkumů by zřejmě bylo výsledkem referenda stvrzení touhy občanů po setrvání federace. A ODS s HZDS by museli hledat společnou cestu. To bylo ovšem nereálné vzhledem k naprosto odlišným představám o budoucím vývoji federace resp. konfederace. Vývoj by dokráčel do slepé uličky a bylo by nutné vypsát nové volby. Podle Vodičky [13, s. 239] „nebyl ovšem žádný důvod se domnívat, že nové volby dopadnou podstatně jinak než předcházející. Spíše se dalo u Čechů a Slováků počítat se vzdorovitým chováním, s koncentrovanou podporou jejich strany.“

„Často opakované tvrzení, že občané se k rozdělení státu neměli možnost vyjádřit, je však třeba odmítnout. Neřešitelnou situaci v česko-slovenských vztazích totiž způsobila právě

občanská vůle – totiž výsledky voleb v červnu 1992 a vítězství HZDS. Jeho absurdní požadavek samostatné mezinárodněprávní subjektivity neumožňoval žádné jiné řešení, než pokojné rozdělení ČSFR. Na této skutečnosti nemohlo žádné referendum nic změnit.“ [17, s. 8]

„Hlavní příčiny rozpadu státu musíme hledat v odlišné politické kultuře Čechů a Slováků a především v dokončené politické emancipaci slovenského národa. Tato emancipace měla být završena vznikem samostatného Slovenského státu.“ [14, s. 131]

Rozdílnost v politické kultuře potvrdilo i šetření na podzim roku 1990, které mapovalo spokojenost občanů s vývojem v oblastech politiky (vnitřní politika, zahraniční politika, hospodářská, kulturní a životní úroveň, sociální politika, celková situace). Z výsledků šetření vyplynulo, že třetina slovenských respondentů byla nespokojena ve všech mapovaných oblastech (v českých zemích jen 15 %). 60 % Slováků bylo nespokojeno v šesti oblastech (v českých zemích jen 35 %). Důvodem takto rozdílné politické kultury byly zřejmě komplikované socioekonomické podmínky na Slovensku. [14]

„Charakteristickým jevem, který zpravidla předchází rozpadu mnohonárodnostních států, je zánik či neexistence celostátních politických stran.“ [8, s. 92] Podle Vodičky [18, s. B/4] „rozdělení podpořil fakt, že v období let 1990 až 1992 se vytvořily dva autonomní stranické systémy. K oddělení slovenského a českého stranického systému přispěl nešťastně koncipovaný volební zákon, který umožňoval politické straně vstoupit do Federálního shromáždění i v případě, že získala potřebné procentní kvorum hlasů jen v jedné z národních republik... K radikalizaci veřejného mínění přispěla média, která neanalyzovala hlouběji důsledky rozdělení a hájila domnělé zájmy svého národa.“

4 Praktická část

V rámci praktické části bakalářské práce byl proveden sociologický průzkum týkající se problematiky rozdělení ČSFR. Cílem průzkumu bylo zjistit, jaký pohled mají na rozpad federace občané České republiky a Slovenské republiky s časovým odstupem téměř dvaceti let. Data získaná průzkumem pak byla dále tříděna a porovnávána na základě občanství, vzdělání, věku.

4.1 Sociologický průzkum

Samotný průzkum se skládal z několika na sebe navazujících kroků. V první řadě bylo třeba znát názory občanů ČR a SR na zkoumanou problematiku. K tomuto účelu byl sestaven dotazník, který byl nejprve otestován na několika respondentech, aby se posléze mohl stát hlavním prostředkem sběru dat.

Získaná data byla v druhém kroku elektronicky zpracována a na základě hodnot identifikačních znaků věk, vzdělání a pohlaví porovnána s hodnotami základního souboru. Následně byla množina respondentů doplněna o další účastníky průzkumu tak, aby bylo možno hovořit o reprezentativním vzorku populace ČR a SR starší patnácti let.

Ve třetím kroku byly varianty odpovědí respondentů na jednotlivé otázky zpracovány do tabulek a grafů na základě relativní četnosti variant odpovědí na položené otázky.

4.1.1 Dotazník

Nástrojem získání odpovědí obyvatel ČR a SR na otázky týkající se rozdělení federace se stal elektronicky zpracovaný dotazník, který byl snadno dostupný na internetu. Dotazník byl zpracován ve českém a slovenském jazyce. Důvodem byla snaha o maximální zpříjemnění práce s dotazníkem respondentům z obou zemí a zabránění případným nejasnostem či omylům, které by byly způsobeny nepřesným překladem konkrétních otázek. Obě jazykové verze dotazníku se od sebe lišily pouze v jiném pořadí otázek. Vzhledem ke snaze nijak výrazně nezatěžovat respondenty velkým množstvím dotazů a dosáhnout tak vyšší odezvy, byla zvolena úsporná forma dotazníku, která obsahovala pouze čtyři otázky týkající se předmětu průzkumu a pět otázek identifikačních. Respondenti byli požádáni o vyjádření svého pohledu na rozpad ČSFR a na ekonomickou úspěšnost nástupnických států. Samotné otázky pak vypadaly takto:

Jak hodnotíte rozdělení ČSFR s odstupem téměř 20 let?

Je nyní ČR po ekonomické stránce v lepším postavení, než by byla v rámci federace?

Je nyní SR po ekonomické stránce v lepším postavení, než by byla v rámci federace?

Souhlasil/a jste s rozdělením ČSFR před 19 lety?

Toto pořadí otázek bylo platné pro verzi dotazníku v českém jazyce. Verze dotazníku ve slovenském jazyce se lišila záměnou pořadí druhé a třetí otázky, tedy prvně respondenti vyjadřovali názor na ekonomickou úspěšnost Slovenské republiky a poté na ekonomickou úspěšnost České republiky. Tato úprava měla za cíl přizpůsobit pořadí otázek slovenským respondentům, kterým byla konečně slovenská jazyková verze určena. Respondenti vybírali z pětistupňové škály hodnocení, u čtvrté otázky byla škála hodnocení šestistupňová.

V druhé části dotazník obsahoval skupinu identifikačních otázek, jejichž cílem byla bližší specifikace jednotlivých respondentů. Zjišťováno bylo vzdělání, věk, pohlaví, sociální postavení a občanství respondenta.

Dotazník je součástí přílohy bakalářské práce.

4.1.2 Sběr dat

Sběr dat proběhl v období od 3. února 2012 do 19. února 2012.

Ještě před samotným sběrem dat proběhl předprůzkum, kterého se účastnilo dvacet respondentů. Cílem bylo odhalit případné nedostatky a nejasnosti týkající se samotného vyplňování dotazníku. Výsledky předprůzkumu byly zahrnuty do souboru zpracovávaných dat.

V první fázi sběru dat byl dotazník zveřejněn na webových stránkách anasurvey.com, společnosti, která se specializuje na problematiku marketingových a sociologických průzkumů a zároveň poskytuje nástroje na tvorbu dotazníku včetně možnosti jeho následného zveřejnění. Respondent tak mohl dotazník vyplnit na konkrétní webové adrese a kliknutím na tlačítko „odeslat“ zapsat svoje odpovědi do databáze dat. Výhodou této varianty bylo možnost zcela anonymního, komfortního a snadného vyplnění dotazníku bez nutnosti odesílat odpovědi elektronickou poštou či jiným způsobem zpět zadavateli. Jedinými podmínkami byly připojení k internetové síti a znalost webové adresy, z které byl dotazník přístupný. Obě jazykové verze dotazníku byly dostupné na unikátních webových adresách. Hypertextové odkazy adresy dotazníku byly rozeslány vytipovaným respondentům české i slovenské národnosti s žádostí o vyplnění a rozšíření hypertextového odkazu dalším

respondentům ze svého okolí. V této fázi bylo nasbíráno asi 80 % dat. Po ukončení této fáze proběhla komparace hodnot kontrolních znaků odpovídajících respondentů a hodnot kontrolních znaků základního souboru. S ohledem na difference hodnot byla provedena druhá fáze průzkumu.

Druhá fáze průzkumu znamenala sběr dat v terénu formou osobních rozhovorů. Osobní rozhovory probíhaly dne 25. února 2012 na parkovištích supermarketů ve městech Brno a Trenčín. Respondenti byli vybíráni kvótním výběrem. Při samotném kvótním výběru se postupuje tak, že na základě číselných hodnot stanovených kontrolních znaků významných pro charakteristiku souboru v základním souboru se určí číselné hodnoty kontrolních znaků výběrového souboru, které musí být naplněny. [2]

Během průzkumu se podařilo získat odpovědi od 222 respondentů, přičemž 121 respondentů byly občané ČR a 101 respondentů občané SR.

4.1.3 Porovnání číselných hodnot kontrolních znaků

Porovnání proběhlo na kontrolních znacích „pohlaví“, „věk“ a „nejvyšší dosažené vzdělání“. Hodnoty základního souboru obyvatel ČR byly získány na základě dat ze sčítání obyvatel v roce 2011 a demografické ročenky 2010, hodnoty základního souboru obyvatel SR byly získány na základě dat ze sčítání obyvatel v roce 2001, věkové složení pak na základě dat z roku 2010.

Tabulka č. 2 Hodnoty kontrolních znaků obyvatel ČR starších 15 let

Pohlaví	základní soubor (%)	soubor respondentů (%)
muž	48,7	49,6
žena	51,3	50,4
Věk	základní soubor (%)	soubor respondentů (%)
do 30 let včetně	23,4	32,2
31 - 40 let	19,9	19,8
41 - 50 let	15,4	13,2
51 let a více	41,3	34,8
Vzdělání	základní soubor (%)	soubor respondentů (%)
bez maturity	53,7	41,3
maturita	33,0	39,7
vysokoškolské	13,3	19,0

Pramen: Vlastní zpracování na základě údajů ČSÚ [30] a ČSÚ [33]

Tabulka č. 3 Hodnoty kontrolních znaků obyvatel SR starších 15 let

Pohlaví	základní soubor (%)	soubor respondentů (%)
muž	48,1	50,5
žena	51,9	49,5
Věk	základní soubor (%)	soubor respondentů (%)
do 30 let včetně	27,3	31,7
31 - 40 let	19,5	19,8
41 - 50 let	16,3	15,8
51 let a více	36,9	32,7
Vzdělání	základní soubor (%)	soubor respondentů (%)
bez maturity	60,7	48,5
maturita	28,5	35,6
vysokoškolské	10,8	15,8

Pramen: Vlastní zpracování na základě údajů z ŠÚSR [21] a ŠÚSR [34]

Rozdíly mezi hodnotami základního souboru a hodnotami výběrového souboru respondentů nejsou příliš významné. Určité vychýlení v kontrolních znacích „věk“ a „vzdělání“ je charakteristické pro skupiny respondentů z obou republik. Výběrové soubory respondentů ČR a SR lze označit za reprezentativní výběrové soubory obyvatel ČR a SR starších 15 let.

4.2 Prezentace výsledků sociologického průzkumu

Prezentace zpracovaných dat získaných při sociologického průzkumu lze rozdělit na dvě části. V té první je porovnávána četnost variant odpovědí na všechny čtyři položené otázky mezi respondenty z ČR a respondenty ze SR. V druhé části je porovnávána četnost variant odpovědí v souvislosti s věkem respondentů a jejich vzděláním. Data jsou zpracovávána za občany ČR a občany SR zvlášť, aby bylo možné provádět jejich komparaci.

Ve všech případech je zjišťována statistická souvislost mezi dvěma znaky pomocí hodnoty Pearsonova koeficientu kontingence. Jedná se o koeficient kontingence pro nominální znaky, který vychází z charakteristiky čtvercové kontingence. Koeficient nabývá hodnot v rozmezí 0 až 1, přičemž vyšší hodnota koeficientu znamená vyšší souvislost mezi měřenými znaky. [2]

Z důvodu poměrně nízkého počtu respondentů bylo sáhuto k překategorizování variant odpovědí. Tímto krokem došlo i ke zpřehlednění výsledků.

U otázky první došlo ke sloučení variant odpovědi „rozhodně správný krok“ a „spíše správný krok“ stejně jako ke sloučení variant odpovědi „rozhodně špatný krok“ a „spíše špatný krok“.

U otázky druhé a třetí došlo ke sloučení variant odpovědi „rozhodně ano“ a „spíše ano“ stejně jako ke sloučení variant odpovědi „rozhodně ne“ a „spíše ne“.

U otázky čtvrté došlo ke sloučení variant odpovědi „rozhodně ano“ a „spíše ano“, ke sloučení variant odpovědi „rozhodně ne“ a „spíše ne“ a ke sloučení variant odpovědi „nepamatuji se, nevím“ a „pro nízký věk nemohu odpovědět“.

4.2.1 Komparace odpovědí respondentů z ČR a respondentů ze SR

Otázka č. 1: „Jak hodnotíte rozdělení ČSFR s odstupem téměř 20 let?“

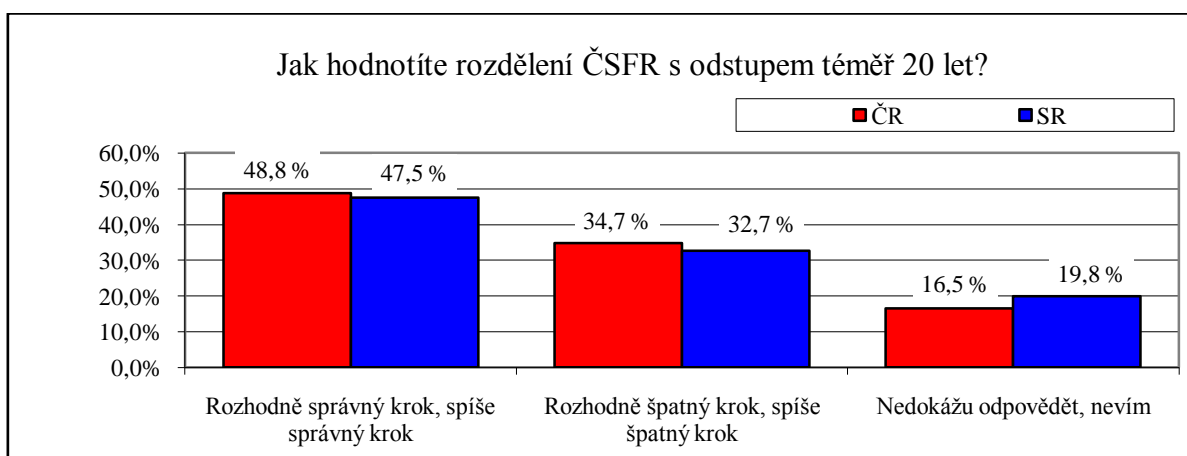
Tabulka č. 4 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 1

	ČR (%)	SR (%)
Rozhodně správný krok, spíše správný krok	48,8	47,5
Rozhodně špatný krok, spíše špatný krok	34,7	32,7
Nedokážu odpovědět, nevím	16,5	19,8
Součet	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Z tabulky vyplývá, že občané obou republik zastávají v této otázce velmi podobné názory. Zanedbatelné rozdíly v odpovědích potvrzuje i velmi nízká hodnota Pearsonova koeficientu kontingence 0,04. Téměř polovina respondentů obou zemí považuje s odstupem téměř dvaceti let rozdělení federace za krok správný.

Graf č. 7 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 1

Pramen: [Vlastní zpracování]

Otázka č. 2: „Je nyní ČR po ekonomické stránce v lepším postavení, než by byla v rámci federace?“

Tabulka č. 5 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 2

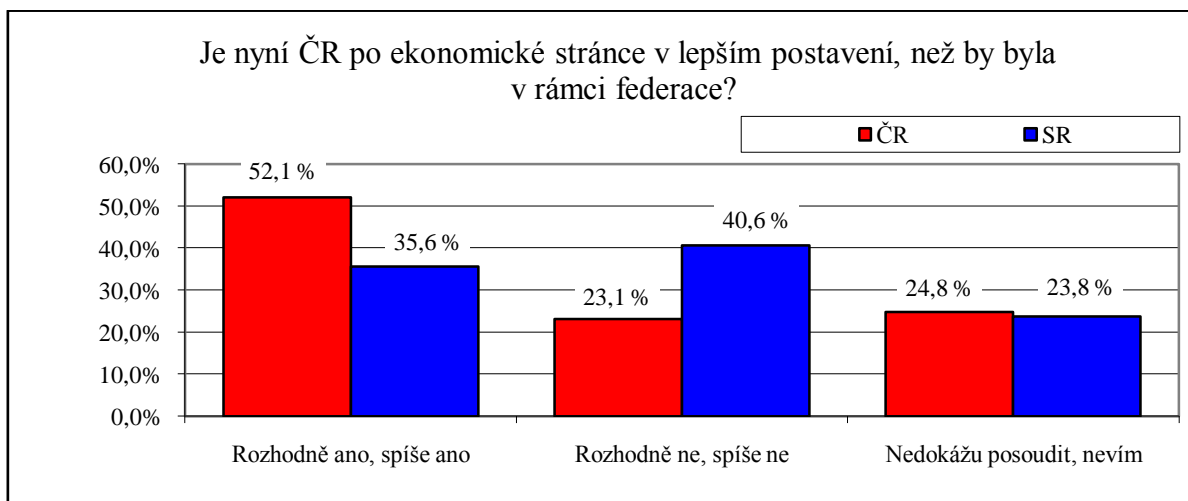
	ČR (%)	SR (%)
Rozhodně ano, spíše ano	52,1	35,6
Rozhodně ne, spíše ne	23,1	40,6
Nedokážu posoudit, nevím	24,8	23,8
Celkový součet	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Respondenti obou zemí hodnotili ekonomickou stránku současné ČR rozdílně. Zatímco podle českých respondentů rozdělení jejich zemi prospělo, slovenští respondenti se domnívali, že ne. Můžeme tedy říci, že u české populace převládá názor, že rozdělení federace byl správný krok, který byl výhodný i pro ekonomiku země.

Hodnota Pearsonova koeficientu kontingence byla 0,19. To potvrzuje menší statistickou souvislost.

Graf č. 8 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 2

Pramen: [Vlastní zpracování]

Otázka č. 3: „Je nyní SR po ekonomické stránce v lepším postavení, než by byla v rámci federace?“

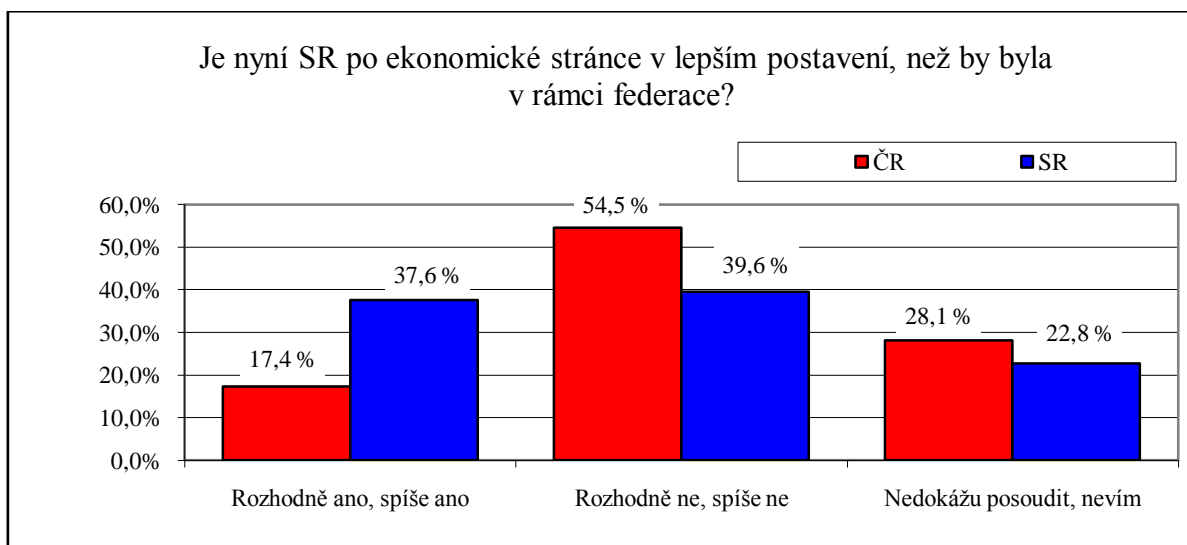
Tabulka č. 6 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 3

	ČR (%)	SR (%)
Rozhodně ano, spíše ano	17,4	37,6
Rozhodně ne, spíše ne	54,5	39,6
Nedokážu posoudit, nevím	28,1	22,8
Celkový součet	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Respondenti z ČR jsou přesvědčeni, že Slovensku se po ekonomické stránce vede hůře, než by se jí vedlo v rámci federace. Stejný názor převažuje i u slovenských respondentů. Ti tedy sice považují rozpad federace za správný krok, ale uznávají, že jejich země tímto krokem ekonomicky utrpěla. Pearsonův koeficient dosáhl nižší hodnoty 0,22.

Graf č. 9 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 3

Pramen: [Vlastní zpracování]

Otázka č. 4: „Souhlasil/a jste s rozdělením ČSFR před 19 lety?“

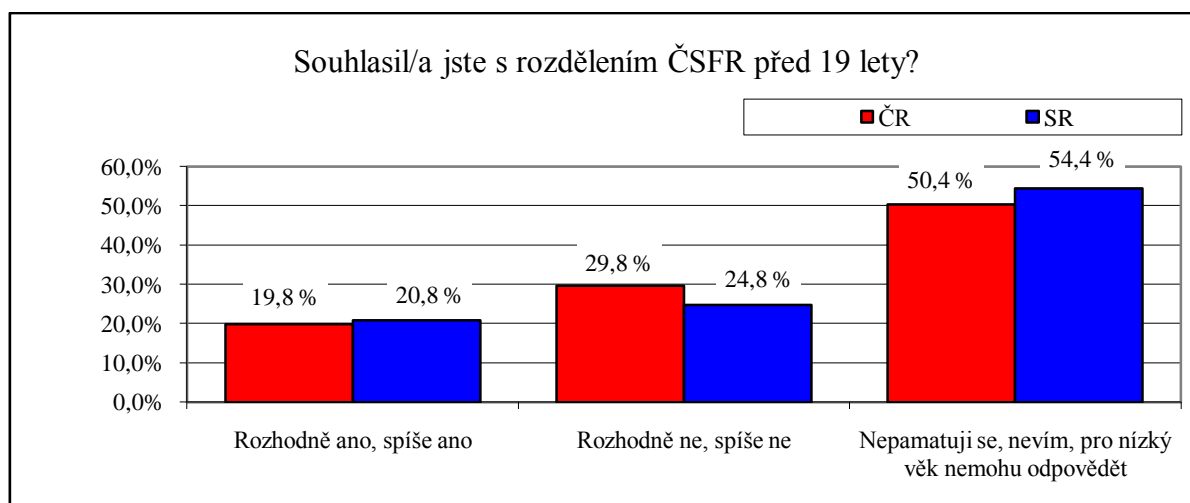
Tabulka č. 7 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 4

	ČR (%)	SR (%)
Rozhodně ano, spíše ano	19,8	20,8
Rozhodně ne, spíše ne	29,8	24,8
Nepamatuji se, nevím, pro nízký věk nemohu odpovědět	50,4	54,4
Celkový součet	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

V této otázce se respondenti z ČR a ze SR téměř shodují, pro rozdělení společného státu jich byla jen pětina. Bohužel se projevil relativně dlouhý časový odstup od události a tak více než polovina dotázaných si už svůj postoj nepamatuje nebo byla tehdy příliš nízkého věku. Podobný postoj respondentů obou zemí potvrzuje i velmi nízká hodnota Pearsonova koeficientu 0,05.

Graf č. 10 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 4

Pramen: [Vlastní zpracování]

4.2.2 Prezentace odpovědi respondentů na základě jejich věku

V této kapitole jsou prezentovány výsledky průzkumu v závislosti na věku respondentů, přičemž výsledná data za respondenty z ČR a ze SR jsou zpracovány zvlášť pro možnost jejich porovnání.

Otázka č. 1: „Jak hodnotíte rozdělení ČSFR s odstupem téměř 20 let?“ (respondenti z ČR)

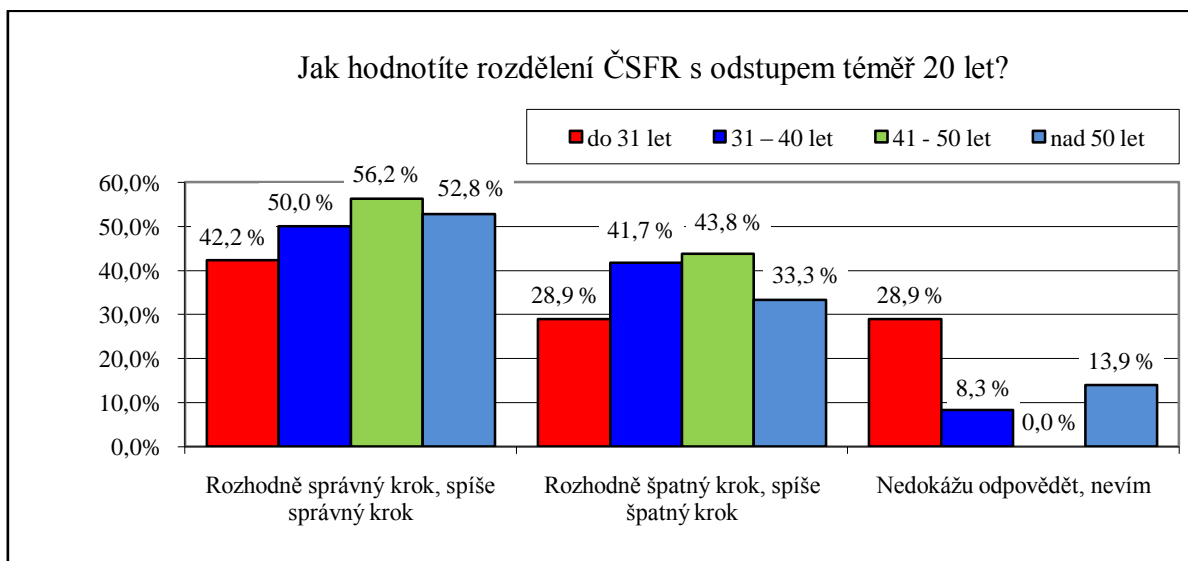
Tabulka č. 8 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 1 (%)

	do 31 let	31 – 40 let	41 - 50 let	nad 50 let
Rozhodně správný krok, spíše správný krok	42,2	50,0	56,2	52,8
Rozhodně špatný krok, spíše špatný krok	28,9	41,7	43,8	33,3
Nedokážu odpovědět, nevím	28,9	8,3	0,0	13,9
Celkový součet	100,0	100,0	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Z tabulky plyne, že věk respondentů z ČR nemá na vyjádření kladného či záporného názoru nijak významný vliv, což potvrzuje i nízká hodnota Pearsonova koeficientu 0,19. Lze ovšem pozorovat, že pro nejmladší věkovou skupinu mladší 31 let je rozpad federace spíše událost vzdálenější minulosti.

Graf č. 11 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 1

Pramen: [Vlastní zpracování]

Otázka č. 1: „Jak hodnotíte rozdělení ČSFR s odstupem téměř 20 let?“ (respondenti ze SR)

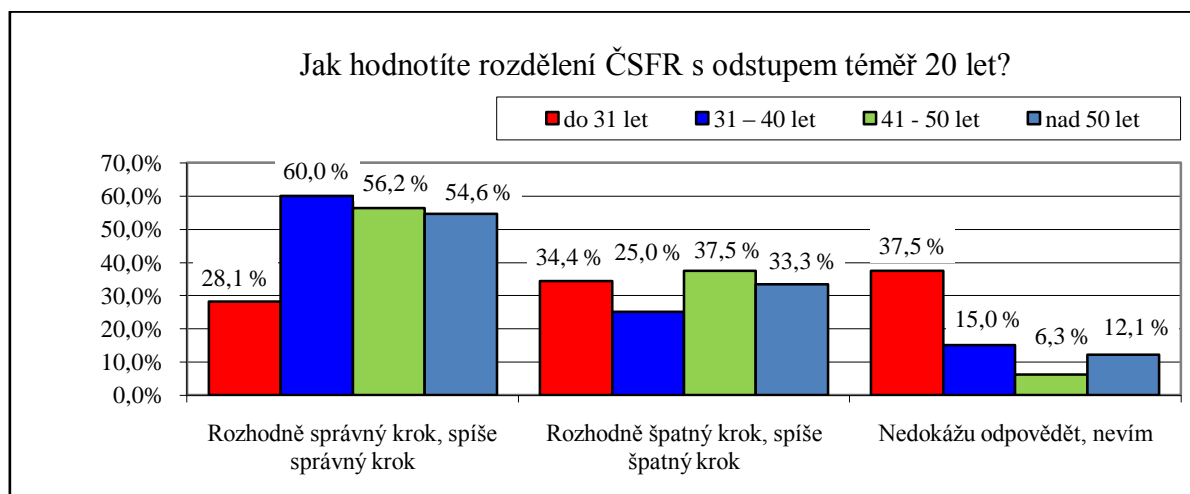
Tabulka č. 9 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů ze SR na otázku č. 1 (%)

	do 31 let	31 – 40 let	41 - 50 let	nad 50 let
Rozhodně správný krok, spíše správný krok	28,1	60,0	56,2	54,6
Rozhodně špatný krok, spíše špatný krok	34,4	25,0	37,5	33,3
Nedokážu odpovědět, nevím	37,5	15,0	6,3	12,1
Celkový součet	100,0	100,0	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Respondenti všech věkových kategorií nad 30 let se v mírné nadpoloviční většině přiklánějí k tomu, že rozdělení federace byl krok správný. Ovšem nejmladší věková skupina zastává opačný názor a považuje rozpad za krok špatným směrem. Zároveň platí, že stejně jako u českých respondentů lze pozorovat, že pro nejmladší věkovou skupinu mladší 31 let je rozpad federace spíše událost vzdálenější minulosti. Pearsonův koeficient v tomto případě dosáhl nižší hodnoty 0,21.

Graf č. 12 Relativní četnost odpovědí respondentů ze SR na otázku č. 1

Pramen: [Vlastní zpracování]

Otázka č. 2: „Je nyní ČR po ekonomické stránce v lepším postavení, než by byla v rámci federace?“ (respondenti ČR)

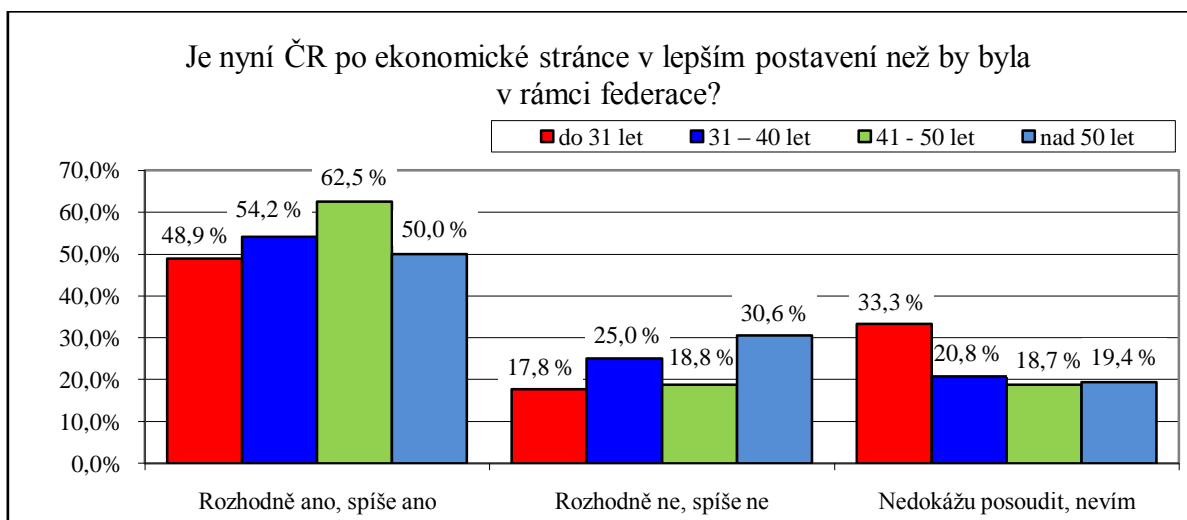
Tabulka č. 10 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 2 (%)

	do 31 let	31 – 40 let	41 - 50 let	nad 50 let
Rozhodně ano, spíše ano	48,9	54,2	62,5	50,0
Rozhodně ne, spíše ne	17,8	25,0	18,8	30,6
Nedokážu posoudit, nevím	33,3	20,8	18,7	19,4
Celkový součet	100,0	100,0	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Názor, že ČR se ekonomicky daří lépe, než by se dařilo v rámci federace, je rozšířen napříč všemi věkovými skupinami respondentů z České republiky. Lze tedy prohlásit, že věk respondentů nemá zásadní vliv na jejich pohled na tuto problematiku. To potvrzuje i velmi nízká hodnota Pearsonova koeficientu 0,13.

Graf č. 13 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 2

Pramen: [Vlastní zpracování]

Otázka č. 3: „Je nyní SR po ekonomické stránce v lepším postavení, než by byla v rámci federace?“ (respondenti SR)

Tabulka č. 11 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů ze SR na otázku č. 3 (%)

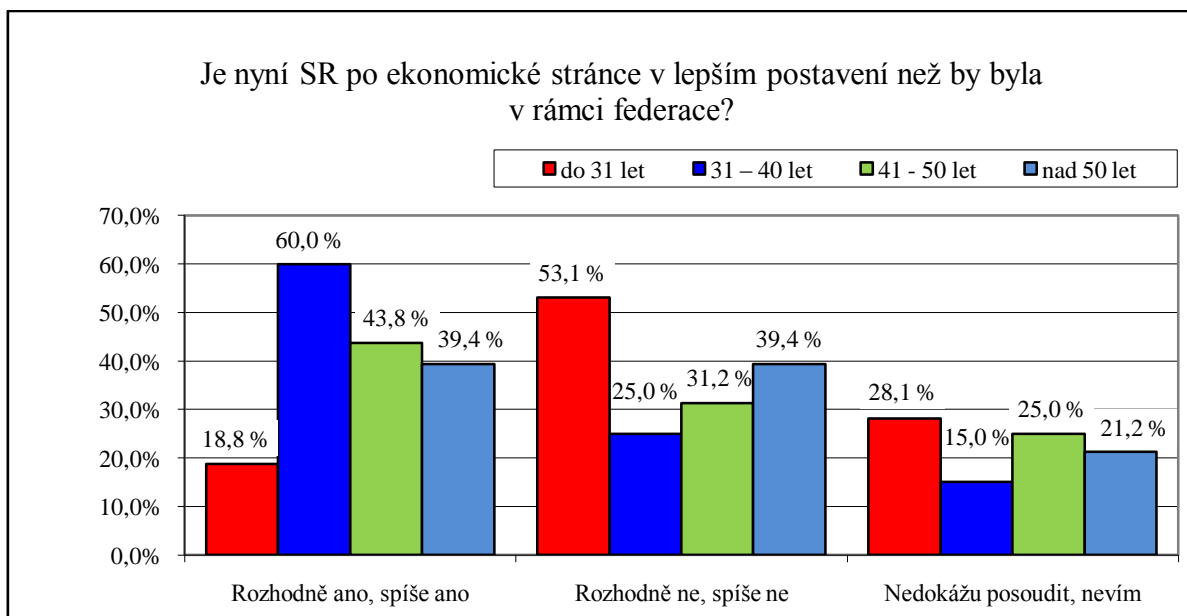
	do 31 let	31 – 40 let	41 - 50 let	nad 50 let
Rozhodně ano, spíše ano	18,8	60,0	43,8	39,4
Rozhodně ne, spíše ne	53,1	25,0	31,2	39,4
Nedokážu posoudit, nevím	28,1	15,0	25,0	21,2
Celkový součet	100,0	100,0	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Dosažený věk má vliv na odpovědi slovenských respondentů na otázku, zda se Slovensku vede po ekonomické stránce lépe, než by tomu bylo v rámci federace.

Nejmladší slovenští respondenti pohlížejí na rozpad federace zcela odlišně než jejich starší spoluobčané. Nejenže jsou jedinou věkovou skupinou, která považuje rozpad federace za špatný krok, ale jsou i přesvědčení, že by se jejich zemi ve společném státě s ČR vedlo ekonomicky lépe. Souvislost mezi věkem respondentů a jejich názorem potvrdila i vyšší hodnota Pearsonova koeficientu 0,28.

Graf č. 14 Relativní četnost odpovědí respondentů SR na otázku č. 3

Pramen: [Vlastní zpracování]

4.2.3 Prezentace odpovědi respondentů na základě jejich vzdělání

V této kapitole jsou publikovány výsledky průzkumu v závislosti na vzdělání respondentů. Data za respondenty z ČR a ze SR jsou zpracována zvlášť pro možnost snadného porovnání.

Otázka č. 1: „Jak hodnotíte rozdělení ČSFR s odstupem téměř 20 let?“ (respondenti ČR)

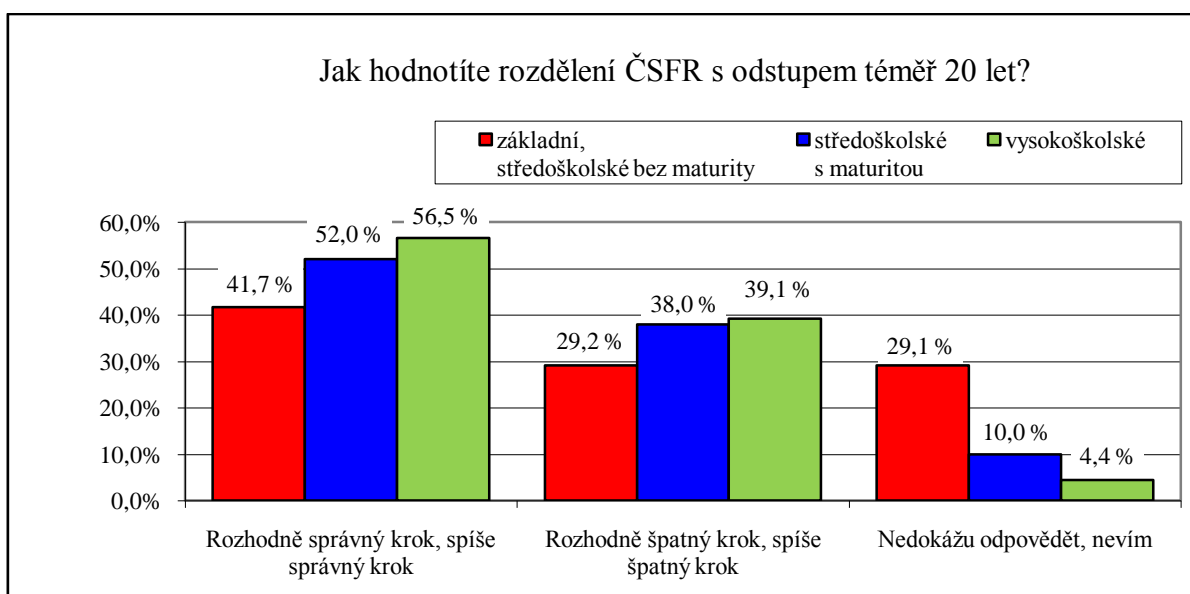
Tabulka č. 12 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 1 (%)

	základní, středoškolské bez maturity	středoškolské s maturitou	vysokoškolské
Rozhodně správný krok, spíše správný krok	41,7	52,0	56,5
Rozhodně špatný krok, spíše špatný krok	29,2	38,0	39,1
Nedokážu odpovědět, nevím	29,1	10,0	4,4
Celkový součet	100,0	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Čeští respondenti všech věkových kategorií hodnotí rozdělení ČSFR kladně. Zároveň lze pozorovat, že s rostoucím vzděláním roste rozhodnost českých respondentů. Zatímco mezi respondenty, kteří nedosáhli na úplné středoškolské vzdělání je téměř 30% podíl těch, co nedokáží odpovědět, mezi vysokoškolsky vzdělanými respondenty tento podíl nedosahuje ani 5 %. Významnou souvislost mezi znaky potvrzuje i vyšší hodnota Pearsonova koeficientu 0,26.

Graf č. 15 Relativní četnost odpovědí respondentů ČR na otázku č. 1

Pramen: [Vlastní zpracování]

Otázka č. 1: „Jak hodnotíte rozdělení ČSFR s odstupem téměř 20 let?“ (respondenti SR)

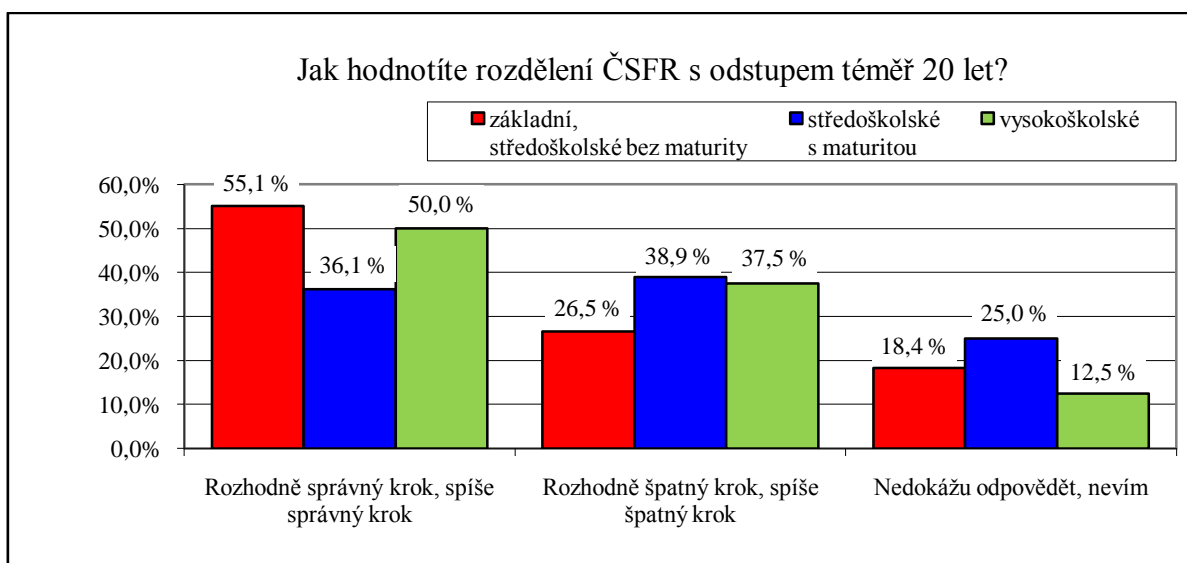
Tabulka č. 13 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů SR na otázku č. 1 (%)

	základní, středoškolské bez maturity	středoškolské s maturitou	vysokoškolské
Rozhodně správný krok, spíše správný krok	55,1	36,1	50,0
Rozhodně špatný krok, spíše špatný krok	26,5	38,9	37,5
Nedokážu odpovědět, nevím	18,4	25,0	12,5
Celkový součet	100,0	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Slovenští středoškolsky vzdělaní respondenti jsou jedinou skupinou, která považuje rozpad federace z dnešního pohledu za špatný krok. U ostatních skupin převažuje stejný názor jako u českých respondentů, kteří považují rozpad za správný krok. Pearsonův koeficient dosáhl nižší hodnoty 0,19.

Graf č. 16 Relativní četnost odpovědí respondentů SR na otázku č. 1

Pramen: [Vlastní zpracování]

Otázka č. 2: „Je nyní ČR po ekonomické stránce v lepším postavení, než by byla v rámci federace?“ (respondenti ČR)

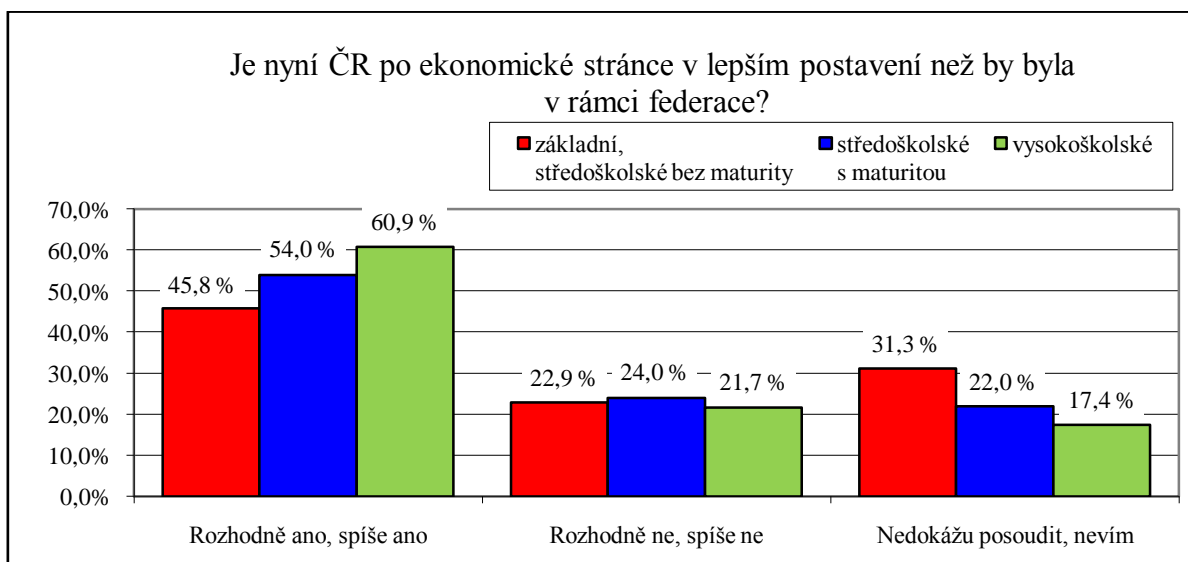
Tabulka č. 14 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 2 (%)

	základní, středoškolské bez maturity	středoškolské s maturitou	vysokoškolské
Rozhodně ano, spíše ano	45,8	54,0	60,9
Rozhodně ne, spíše ne	22,9	24,0	21,7
Nedokážu posoudit, nevím	31,3	22,0	17,4
Celkový součet	100,0	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Dosažené vzdělání respondentů nemá zásadní vliv na jejich odpovědi. Slabou souvislost dokazuje i nízká hodnota Pearsonova koeficientu 0,13. Respondenti všech vzdělanostních skupin se přiklánějí k názoru, že ČR je v lepším ekonomickém postavení, než by byla v rámci federace.

Graf č. 17 Relativní četnost odpovědí respondentů ČR na otázku č. 2

Pramen: [Vlastní zpracování]

Otázka č. 3: „Je nyní SR po ekonomické stránce v lepším postavení, než by byla v rámci federace?“ (respondenti SR)

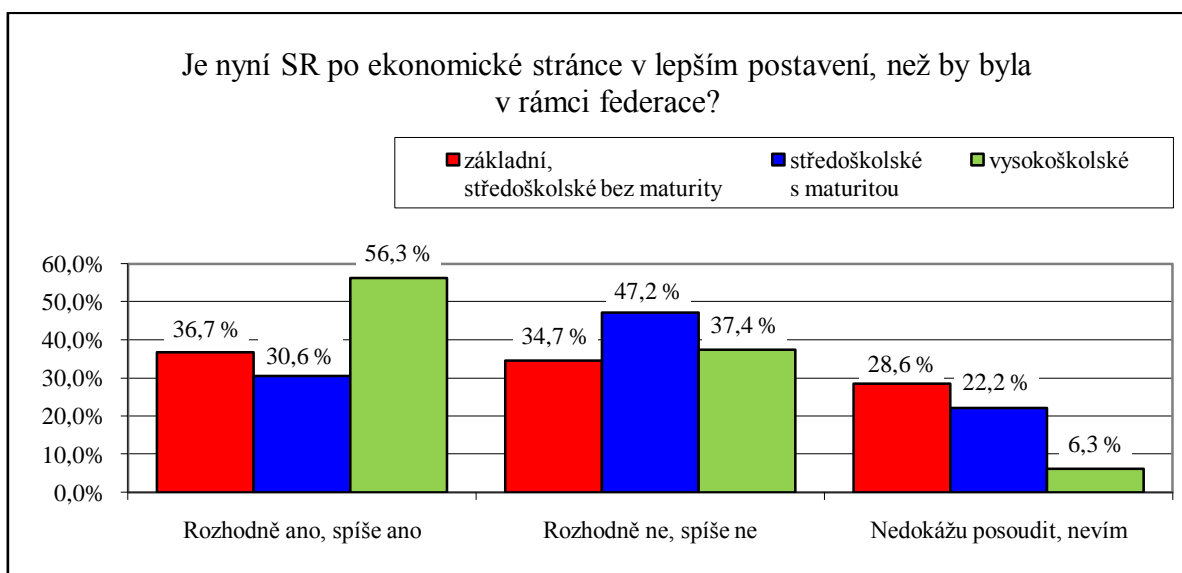
Tabulka č. 15 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů SR na otázku č. 3 (%)

	základní, středoškolské bez maturity	středoškolské s maturitou	vysokoškolské
Rozhodně ano, spíše ano	36,7	30,6	56,3
Rozhodně ne, spíše ne	34,7	47,2	37,4
Nedokážu posoudit, nevím	28,6	22,2	6,3
Celkový součet	100,0	100,0	100,0

Pramen: [Vlastní zpracování]

Vysokoškolsky vzdělaní respondenti ze SR byli přesvědčeni, že rozdělení ČSFR jejich zemi po ekonomické stránce pomohlo. Středoškolsky vzdělaní respondenti zastávali opačný názor. Respondenti bez úplného středoškolského vzdělání se klonili k oběma variantám v podobném počtu. Pearsonův koeficient poukazuje na vyšší souvislost mezi vzděláním respondentů a jejich odpověďmi, dosahuje hodnoty 0,27.

Graf č. 18 Relativní četnost odpovědí respondentů SR na otázku č. 3

Pramen: [Vlastní zpracování]

4.3 Zhodnocení výsledků sociologického průzkumu

Přestože podle výsledků průzkumu byli respondenti v roce 1993 spíše proti rozdělení federace, s odstupem téměř dvaceti let se jejich pohled změnil. Téměř polovina respondentů z České i Slovenské republiky nyní považuje rozdělení federace za krok správným směrem, o opaku je přesvědčena pouze třetina respondentů.

Zásadně se skupiny českých a slovenských respondentů lišily v názoru na ekonomickou situaci nástupnických států federace. Více než polovina českých respondentů byla přesvědčena, že se ČR jako samostatnému státu vede lépe, než by se jí vedlo ve společném státě. Čtyřicet procent slovenských respondentů si myslelo opak.

Ekonomickou situaci SR jako lepší oproti setrvání ve federaci vidělo pouze sedmnáct procent českých respondentů, zatímco více než polovina dotazovaných viděla situaci opačně. I slovenští respondenti spíše označovali ekonomickou situaci Slovenska za horší oproti setrvání SR ve federaci. Vidělo ji tak čtyřicet procent dotazovaných, opačný názor jich zaujalo o dvě procenta méně.

Nejmladší věková skupina respondentů z České republiky se svými názory na zkoumanou problematiku nijak výrazně nelišila od starších spoluobčanů. Považují rozpad federace za správný krok, který jejich zemi po ekonomické stránce prospěl. Ovšem slovenští respondenti ve věku do 30 let vyjadřovali zcela opačný názor než jejich starší spoluobčané. Na rozdíl od nich s odstupem dvaceti let odmítli rozdělení federace a vyjádřili přesvědčení, že Slovenské republiky se vede hůře, než by se jí vedlo ve společném státě.

S odstupem dvaceti let hodnotila rozdělení federace kladně polovina českých i slovenských vysokoškolsky vzdělaných respondentů. Zatímco před devatenácti lety nebyla pro ani pětina vysokoškoláků.

Respondenti s vysokoškolským vzděláním častěji vyjadřovali svůj názor, ať už kladný či záporný než respondenti s nižším vzděláním. Ti se častěji uchylovali k variantě odpovědi „nevím“.

5 Závěr

Vyjednávání českých a slovenských politických elit po červnových volbách roku 1992 skončilo rozpadem federace. Přestože obyvatelé obou částí federace spíše upřednostňovali společnou budoucnost republik, nedokázali jimi zvolení političtí zástupci najít takové řešení, které by přání voličů respektovalo. Nelze však označit za jedinou příčinu rozpadu federace neschopnost nebo neochotu politických zástupců takové řešení hledat. Za rozpadem stojí řada aspektů, které se na konečném rozpadu federace více či méně podílely. Rozdílná politická kultura, jiná výchozí ekonomická situace obou zemí, odlišná historie obou národů a touha politických elit po moci jsou příčiny, které vedly k rozpadu federace.

Československý stát vznikl spojením dvou národů, které prošly odlišným historickým vývojem. Rozdílnosti z toho plynoucí sice zakrývala jazyková příbuznost, nicméně během existence společného státu nikdy nedošlo k vytvoření československé společnosti. Československo se nestalo prostředím, ve kterém by se oba národy sbližovaly. Neidentifikace především slovenské části federace se společným státem vedla k touze po formě státního uspořádání, které by umožňovalo existenci samostatného Slovenska v rámci společného svazku států. Tato forma státního uspořádání nebyla akceptovatelná českou stranou, která trvala na federálním zřízení.

Politická kultura v obou zemích federace byla velmi odlišná. Zatímco obyvatelé českých zemí vnímali konec socialismu jako výzvu a šanci na lepší budoucnost, obyvatelé Slovenska na změnu pohlíželi rozpačitě. Slováci totiž nevnímali období socialismu zdaleka tak kriticky jako obyvatelé českých zemí. Necháпали jej jako krok zpět, neboť životní úroveň Slovenska se za socialismu zvyšovala. Hospodářské reformy na začátku devadesátých let spojené s přechodem na tržní hospodářství pak Slovensko, které nebylo na změny připraveno, silně zasáhly. Obyvatelé Slovenska tak pohlíželi na transformaci s obavami. To obyvatelé českých zemí chápali ekonomickou transformaci jako nutný krok na cestě k budoucí prosperitě. Tento odlišný pohled se projevil i ve federálních volbách na jaře 1992, kdy vítězové voleb v obou částech federace zaujímali zcela odlišné pohledy na další vývoj. ODS byla zastáncem pokračujících reforem v rámci federace, HZDS prosazovala samostatnost Slovenska a maximální snížení sociálních dopadů reforem na obyvatele. Spolupráce těchto stran nebyla možná a vedla k rozpadu společného státu.

Touha politických elit, zejména slovenských, po moci byla dalším důvodem rozpadu federace. Slovenská politická reprezentace v čele s premiérem Mečiarom kladla zcela

záměrně požadavky, které byly českou stranou neakceptovatelné. Požadavek mezinárodněprávní subjektivity Slovenska ze strany HZDS nebylo možné v rámci federativního uspořádání splnit.

Když došlo v lednu 1993 k rozpadu ČSFR, byla většina obyvatel českých zemí i Slovenska proti. Provedený sociologický průzkum v rámci bakalářské práce tuto skutečnost potvrdil. Zároveň odhalil skutečnost, že s téměř dvacetiletým odstupem považují občané obou republik rozdělení federace za správný krok.

Obyvatelé České republiky jsou navíc přesvědčeni, že samostatnost je pro jejich zemi ekonomicky výhodnější, než by byla v případě setrvání v rámci federace. U obyvatel Slovenské republiky naopak spíše převládá názor, že pokračování federace by bylo pro Slovensko ekonomicky příznivější.

6 Seznam použité literatury

Monografie a knižní publikace

- [1] BENČÍK, Antonín. *Utajovaná pravda o Alexandru Dubčekovi*. Praha: Ostrov, 2001. ISBN 80-86289-19-2.
- [2] FORET, Miroslav. *Marketingový průzkum : poznáváme svoje zákazníky*. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 987-80-251-2183-2.
- [3] KEANE, John. *Václav Havel : politická tragédie v šesti dějstvích*. Praha: Volvox Globator, 1999. ISBN 80-7207-308-7.
- [4] KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: Česká politika 1989-1997*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-98-5.
- [5] PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Praha: Themis, 1997. ISBN 80-85821-46-x.
- [6] PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda: I. díl Obecná část*. Praha: Linde Praha, 1998. ISBN 80-7201-141-3.
- [7] PICK, Miloš. *Stát blahobytu, nebo kapitalismus?: My a svět v éře neoliberalismu 1989 - 2009*. Všeň: Grimmus, 2009. ISBN 978-80-902831-4-5.
- [8] RYCHLÍK, Jan. *Rozpad Československa : Česko-slovenské vztahy 1981 - 1992*. Bratislava: Academic electronic press, 2002. ISBN 80-88880-02-5.
- [9] STEIN, Eric. *Česko – Slovensko : konflikt roztržka rozpad*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0752-0.
- [10] STRMISKA, Maxmilián, Vít HLOUŠEK, Lubomír KOPEČEK a Roman CHYTÍLEK. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-038-0.
- [11] ŠAFAŘÍKOVÁ, Vlasta. *Transformace české společnosti (1989-1995)*. Brno: Doplněk, 1996. ISBN 80-85765-57-8.
- [12] ŠULC, Zdislav. *Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945-1995*. Brno: Doplněk, 1998. ISBN 80-7239-005-8.
- [13] VODIČKA, Karel. *Dělení Československa : deset let poté....* Praha: Volvox Globator, 2003. ISBN 80-7207-479-2.

[14] VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-718-3.

Články v odborných periodících

[15] ČERNOHORSKÁ, Liběna. Komparace vývoje nezaměstnanosti v České republice a na Slovensku. *Scientific papers of the University of Pardubice* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006, č. 10 [cit. 2011-12-19]. ISSN 1211-555X. Dostupné z: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/32228/1/CL576.pdf>

[16] POKŠTEFL, Miloslav. Projev, na který se nezapomíná. In: *Blog.idnes.cz* [online]. 13. 7. 2011 [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://pokstefl.blog.idnes.cz/c/200585/Projev-na-ktery-se-nezapomina.html>

[17] RYCHLÍK, Jan. Zánik Československa: od listopadu 1989 k prosinci 1992. *Listy: dvoměsíčník pro politickou kulturu a občanský dialog*. 2002, roč. 32, č. 6, s. 3-8.

[18] VODIČKA, Karel. Když přišel konec Československa. *Mladá fronta Dnes*. 2002, roč. 13, č. 297, s. B/4.

Statě a příspěvky ve sbornících

[19] NEKVAPIL, Václav a Maria STASZKIEWICZ. *Populism in Central Europe* [online]. BSC, 2007 [cit. 2012-03-18]. ISBN 978-80-87092-02-6. Dostupné z: http://pasos.org/wp-content/archive/populism_amo.pdf

Ostatní zdroje

[20] BOUDOVA, Jarmila. *Transformace české ekonomiky po roce 1989* [online]. Brno, 2008 [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/79279/pedf_m/diplomka.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra občanské výchovy. Vedoucí práce Ing. Oldřich Králík, CSc.

[21] Bývajúce obyvateľstvo podľa pohlavia a podľa najvyššieho skončeného stupňa školského vzdelania. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://www.statistics.sk/webdata/scitanie/def_sr/Data%5C100000%5CZ117__100000.pdf

[22] Celkové výsledky hlasování. *Český statistický úřad* [online]. © 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/sl1992/u4>

[23] Celkové výsledky hlasování. *Český statistický úřad* [online]. © 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/sn1992/u4>

- [24] Celkové výsledky hlasování. *Český statistický úřad* [online]. © 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/cnr1990/u4>
- [25] Celkové výsledky hlasování. *Český statistický úřad* [online]. © 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/cnr1992/u4>
- [26] Celkové výsledky hlasování. *Český statistický úřad* [online]. © 2012 [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/sn1990/u4>
- [27] Celkové výsledky hlasování. *Český statistický úřad* [online]. © 2012 [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/sl1990/u4>
- [28] CINKA, Jindřich. *Vývoj politického systému v České republice po listopadu 1989 (instituce, normy, komunikace, politická kultura)* [online]. Brno, 2006 [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/60990/pravf_m/Vyvoj_politického_systemu_CR.txt. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra ústavního práva a politologie. Vedoucí práce JUDr. Michal Lamparter, Ph.D.
- [29] Československo. Ústavní zákon ze dne 27. října 1968 o československé federaci. In: *Sbírka zákonů*. 1968, č. 143. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1968.html
- [30] Demografická ročenka ČR - I.01 Počet obyvatel podle pohlaví a jednotek věku | ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. © 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/28003FC42A/\\$File/401911ri01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/28003FC42A/$File/401911ri01.pdf)
- [31] GLASOVÁ, Alice. *Občané k rozdělení Československa před 10 lety*. [online]. 2002, s. 2 [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100151s_PO21227.pdf
- [32] MACHOVIČ, Matúš. *Nadstandardné vzťahy Českej a Slovenskej republiky v kontexte európskej integrácie* [online]. Brno, 2006 [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/170042/fss_b/bakalarska_praca.pdf. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií. Vedoucí práce Mgr. Marián Belko.
- [33] Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011 - Česká republika a kraje - Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího ukončeného vzdělání podle velikostních skupin obcí | ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. © 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/9500339D71/\\$File/pvcr041.xls](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/9500339D71/$File/pvcr041.xls)

[34] Vekové zloženie obyvateľstva. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/Obyvatelstvo/vek_zloz_obyv/vek_zloz_10_data_n.zip

[35] Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění 1990 - Wikipedie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 17. 6. 2011 [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Volby_do_Sn%C4%9Bmovny_lidu_Feder%C3%A1ln%C3%ADho_shrom%C3%A1%C5%BE%C4%9Bn%C3%AD_1990

[36] Volby do Sněmovny národů Federálního shromáždění 1990 - Wikipedie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 17. 6. 2011 [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Volby_do_Sn%C4%9Bmovny_n%C3%A1rod%C5%AF_Feder%C3%A1ln%C3%ADho_shrom%C3%A1%C5%BE%C4%9Bn%C3%AD_1990

[37] Výročná správa 1993. *Národná banka Slovenska* [online]. [cit. 2011-12-18]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/VyroчнаSprava/VSNBS93.pdf

[38] Výsledky volieb rok 1990. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://app.statistics.sk/webdata/_slov/volby/volby90/php90.htm

[39] Výsledky volieb rok 1992. *Štatistický úrad SR* [online]. 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://app.statistics.sk/webdata/_slov/volby/volby92/php92.htm

Inspirující zdroje

FUCHS, Kamil. *Ekonomie I: základy mikroekonomie*. Znojmo: Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo, 2007. ISBN 978-80-903914-0-6.

HUSÁK, Petr. *Budování kapitalismu v Čechách: rozhovory s Tomášem Ježkem*. Praha: Volvox Globator, 1997. ISBN 978-80-720-7096-1.

7 Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Index růstu hrubého domácího produktu	23
Tabulka č. 2 Hodnoty kontrolních znaků obyvatel ČR starších 15 let	40
Tabulka č. 3 Hodnoty kontrolních znaků obyvatel SR starších 15 let.....	41
Tabulka č. 4 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 1	42
Tabulka č. 5 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 2	43
Tabulka č. 6 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 3	44
Tabulka č. 7 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 4	45
Tabulka č. 8 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 1.....	46
Tabulka č. 9 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů ze SR na otázku č. 1	47
Tabulka č. 10 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 2.....	48
Tabulka č. 11 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů ze SR na otázku č. 3.....	49
Tabulka č. 12 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 1.....	50
Tabulka č. 13 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů SR na otázku č. 1	51
Tabulka č. 14 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 2.....	52
Tabulka č. 15 Relativní sloupcové četnosti odpovědí respondentů SR na otázku č. 3.....	53

8 Seznam grafů

Graf č. 1 Vývoj měsíční míry inflace	21
Graf č. 2 Nezaměstnanost v českých zemích a na Slovensku v letech 1990-1993	22
Graf č. 3 Výsledky voleb do Federálního shromáždění v roce 1990 v českých zemích	24
Graf č. 4 Výsledky voleb do Federálního shromáždění v roce 1990 na Slovensku	25
Graf č. 5 Výsledky voleb do Federálního shromáždění v roce 1992 v českých zemích	29
Graf č. 6 Výsledky voleb do Federálního shromáždění v roce 1992 na Slovensku	30
Graf č. 7 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 1	42
Graf č. 8 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 2	43
Graf č. 9 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 3	44
Graf č. 10 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR a SR na otázku č. 4.....	45
Graf č. 11 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 1	46
Graf č. 12 Relativní četnost odpovědí respondentů ze SR na otázku č. 1	47
Graf č. 13 Relativní četnost odpovědí respondentů z ČR na otázku č. 2.....	48
Graf č. 14 Relativní četnost odpovědí respondentů SR na otázku č. 3.....	49
Graf č. 15 Relativní četnost odpovědí respondentů ČR na otázku č. 1	50
Graf č. 16 Relativní četnost odpovědí respondentů SR na otázku č. 1	51
Graf č. 17 Relativní četnost odpovědí respondentů ČR na otázku č. 2	52
Graf č. 18 Relativní četnost odpovědí respondentů SR na otázku č. 3.....	53

9 Seznam použitých zkratk

AV	Akademie věd
ČNR	Česká národní rada
ČSL-KDS	Křesťanská a demokratická unie
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
DS	Demokratická strana
FS	Federální shromáždění
HDP	Hrubý domácí produkt
HSD-SMS	Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnost pro Moravu a Slezsko
HZDS	Hnutí za demokratické Slovensko
KDH	Křesťansko-demokratické hnutí
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
LSU	Liberálně sociální unie
MKM-EGY	Maďarské křesťanskodemokratické hnutí
ODA	Občanská demokratická aliance
ODS	Občanská demokratická strana
ODS-KDS	koalice Občanské demokratické strany a Křesťanské demokratické strany
OF	Občanské fórum
OH	Občanské hnutí
SDL	Strana demokratické levice
SDSS	Sociálně-demokratická strana
SNR	Slovenská národní rada
SNS	Slovenská národní strana
SPR-RSČ	Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa
ÚV	Ústřední výbor
VPN	Veřejnost proti násilí
VPN-ZDS	Veřejnost proti násilí - Za demokratické Slovensko

10 Seznam příloh

Příloha A – Dotazník v českém jazyce

Příloha B – Dotazník ve slovenském jazyce

Příloha C – Výsledky voleb do ČNR 1990

Příloha D – Výsledky voleb do ČNR 1992

Příloha E – Výsledky voleb do SNR 1990

Příloha F – Výsledky voleb do SNR 1992

Příloha A: Dotazník v českém jazyce (1. část)

Rozdělení ČSFR v roce 1993

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího stručného dotazníku.

Cílem průzkumu je zjistit pohled obyvatel ČR a SR na rozpad federace. Výsledky průzkumu budou použity v bakalářské práci.

Pokud máte zájem, mohu Vám zaslat zpracované výsledky na Vaši emailovou adresu. Stačí zadat Vaši adresu na konci dotazníku.

Jak hodnotíte rozdělení ČSFR s odstupem téměř 20 let?

- Rozhodně správný krok
- Spíše správný krok
- Spíše špatný krok
- Rozhodně špatný krok
- Nedokážu odpovědět, nevím

Je nyní Česká republika po ekonomické stránce v lepším postavení, než by byla v případě setrvání v rámci federace?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne
- Nedokážu posoudit, nevím

Je nyní Slovenská republika po ekonomické stránce v lepším postavení, než by byla v případě setrvání v rámci federace?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne
- Nedokážu posoudit, nevím

Vzpomenete si, zda jste souhlasil/a s rozdělením ČSFR před 19 lety?

- Vzhledem ke svému nízkému věku nemohu odpovědět
- Rozhodně jsem souhlasil/a
- Spíše jsem souhlasil/a
- Spíše jsem nesouhlasil/a
- Rozhodně jsem nesouhlasil/a
- Nevzpomínám si, nedokážu odpovědět

Pramen: [Vlastní zpracování]

Příloha A: Dotazník v českém jazyce (2. část)

Jsem občanem:

České republiky

Slovenské republiky

Pohlaví:

Muž

Žena

Věk:

20 let nebo méně

21 – 30 let

31 – 40 let

41-50 let

51 a více let

Nejvyšší dosažené vzdělání:

základní

vyučený/á

vyučený/á s maturitou

středoškolské

vysokoškolské

Jiné:

Současné sociální postavení:

student

zaměstnanec

živnostník, podnikatel

důchodce

nezaměstnaný

Jiné:

Mám zájem o zaslání zpracovaných výsledků dotazníku:

Ano

Ne

Emailová adresa:

Pramen: [Vlastní zpracování]

Příloha B: Dotazník ve slovenském jazyce (1. část)

Rozdelenie ČSFR v roku 1993

Dobrý deň,

venujte prosím niekoľko minút svojho času na vyplnenie nasledujúceho stručného dotazníku.

Cieľom prieskumu je zistiť pohľad obyvateľov na rozpad federácie v Slovenskej a v Českej republike. Výsledky prieskumu použijem v bakalárskej práci.

Pokiaľ máte záujem, môžem Vám zaslať spracované výsledky na Vašu emailovú adresu. Stačí zadať Vašu adresu na konci dotazníku.

Ako hodnotíte rozdelenie ČSFR s odstupom takmer dvadsiatich rokov?

- Rozhodne správny krok
- Skôr správny krok
- Skôr zlý krok
- Rozhodne zlý krok
- Neviem posúdiť

Je v súčasnej dobe Slovenská republika po ekonomickej stránke v lepšom postavení ako by bola v prípade zotrvania v rámci federácie?

- Určite áno
- Pravdepodobne áno
- Pravdepodobne nie
- Určite nie
- Neviem posúdiť

Je v súčasnej dobe Česká republika po ekonomickej stránke v lepšom postavení ako by bola v prípade zotrvania v rámci federácie?

- Určite áno
- Pravdepodobne áno
- Pravdepodobne nie
- Určite nie
- Neviem posúdiť

Môžete si spomenúť, či ste súhlasil/a s rozdelením ČSFR pred devätnástimi rokmi?

- Vzhľadom na svoj nízký vek nemôžem odpovedať
- Rozhodne som súhlasil/a
- Celkom som súhlasil/a
- Celkom som nesúhlasil/a
- Rozhodne som nesúhlasil/a
- Nepamätám si, neviem odpovedať

Pramen: [Vlastní zpracování]

Příloha B: Dotazník ve slovenském jazyce (2. část)

Som občanom:

Slovenskej republiky

Českej republiky

Pohlavie:

muž

žena

Vek:

20 rokov alebo menej

21 – 30 rokov

31 – 40 rokov

41 - 50 rokov

51 rokov alebo viac

Najvyššie dosiahnuté vzdelanie:

základné

učňovské

stredné bez maturity

stredné s maturitou

vysokoškolské

Iné:

Súčasnú sociálne postavenie:

študent

zamestnanec

živnostník, podnikateľ

dôchodca

nezamestnaný

Iné:

Mám záujem o zaslanie spracovaných výsledkov dotazníku:

áno

nie

Email:

Pramen: [Vlastní zpracování]

Příloha C: výsledky voleb do ČNR 1990

Čs.strana socialistická	2,68 %
Svobodný blok	1,04 %
Občanské fórum	49,5 %
Všelid.dem.str.,Sdružení pro republiku	1,0 %
Volební seskup.zájm.svazů v ČR	0,8 %
Komunistická strana Československa	13,2 %
Spojenectví zeměděľ.a venkova	4,1 %
Čs.demokratické fórum	0,3 %
Strana zelených	4,1 %
Hnutí za sam.dem.-Sp.Mor.a Sl.	10,0 %
Sociální demokracie	4,1 %
Strana přátel piva	0,6 %
Křesťanská a demokratická unie	8,4 %

Pramen: Vlastní zpracování, údaje převzaty z ČSÚ [24]

Příloha D – Výsledky voleb do ČNR 1992

Občanská demokratická aliance	5,9 %
Čsl.sociální demokracie	6,5 %
Hnutí za sam.dem.-Sp.Mor.a Sl.	5,9 %
Hnutí důchodců za živ.jistoty	3,8 %
Nár.soc.strana-Čs.str.nár.soc.	0,2 %
Demokraté 92 za společný stát	0,6 %
Str.republ.a nár.dem.jednoty	0,2 %
Křesť.dem.unie-Čsl.str.lidová	6,3 %
Str.čs.podnik.živnost.a roln.	3,1 %
Hnutí za sociální spravedlnost	1,1 %
Liberálně sociální unie	6,5 %
Občanské hnutí	4,6 %
Sdruž.pro rep.-Republ.str.Čsl.	6,0 %
Klub angažovaných nestraníků	2,7 %
Rómská občan.iniciativa ČSFR	0,3 %
Koalice Levý blok-KSČM,DL ČSFR	14,1 %
Strana přátel piva	1,3 %
Nezávislá iniciativa (NEI)	1,4 %
Koalice ODS a KDS	29,7%

Pramen: Vlastní zpracování, údaje převzaty z ČSÚ [25]

Příloha E – Výsledky voleb do SNR 1990

Strana svobody	1,8 %
Demokratická strana	4,4 %
Československá strana socialistická	0,0 %
Veřejnost proti násilí	29,4 %
Svobodný blok	0,1 %
Všelidová demokratická strana a Sdružení pro republiku, Republikánska strana Československa	0,2 %
Komunistická strana Československa	13,4 %
Spojenství zemědělců a venkova	2,5 %
Együttélés-Spolužití-Wspólnota-Soužití, Maďarské křesťansko-demokratické hnutí	8,7 %
Československé demokratické fórum	0,0 %
Rómové	0,7 %
Slovenská národní strana	13,9 %
Křesťanskodemokratické hnutí	19,2 %
Strana zelených	3,5 %
Hnutí československého porozumění	0,4 %
Sociální demokracie	1,8 %

Pramen: Vlastní zpracování, údaje převzaty z ŠÚSR [38]

Příloha F – Výsledky voleb do SNR 1992

Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnost pro Moravu a Slezsko	0,1 %
Hnutí za svobodu projevu - Slovenská republikánská unie	0,0 %
Hnutí za demokratické Slovensko	37,2 %
Strana demokratické levice	14,7 %
Strana práce a jistoty	1,0 %
Hnutí za osvobození Slovenska	0,2 %
Strana svobody - Strana národního sjednocení	0,3 %
Slovenské křesťansko-demokratické hnutí	3,1 %
Maďarské křesťansko-demokratické hnutí, Együttélés-Spolužití-Wspólnota-Soužití	7,4 %
Hnutí za sociální spravedlnost	0,1 %
Strana zelených	1,1 %
Křesťanskodemokratické hnutí	8,9 %
Občanská demokratická strana	4,0 %
Sdružení pro republiku - Republikánská strana Česko-Slovenska	0,3 %
Národní liberálové	0,1 %
Strana zelených na Slovensku	2,1 %
Rómská občanská iniciativa	0,6 %
Sociáldemokratická strana na Slovensku	4,0 %
Komunistická strana Slovenska '91	0,8 %
Demokratická strana - Občanska demokratická strana	3,3 %
Slovenská národní strana	7,9 %
Slovenská lidová strana	0,3 %
Magyar Polgári Párt - Maďarská občanská strana	2,3 %

Pramen: Vlastní zpracování, údaje převzaty z ŠÚSR [39]